

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Sōkratus Scholastiku Kai Ermeiu Sozomenu Ekklēsiastikē Istoria

Socrates <Scholasticus>

Mogvntiae, 1677

Henrici Valesii Annotationes In Librum Secundum Historiae Ecclesiasticae
Socratis Scholastici.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14233

In Caput XL.

Pag. 76. μὴ δὲ ἀπομαρτυροῦντο. Musculus & Christophorus hunc locum ita vertunt, ne Imperatores & Antistites reliquiis Apostolorum destituerentur. Verum hanc interpretationem probare non possum. Nullas enim Apostolorum reliquias in ea Ecclesia condiderat Constantinus. Malim itaque vertere, ut Imperatores & Antistites illic sepeliendi, ab Apostolorum reliquiis haud procul abessent. Sed eodem honore cum ipsis afficerentur. Quam interpretationem confirmat Eusebius in lib. 4. de vita Constantini cap. 4.

διετέρον ἐστὶν ἢ διακοσμήσις Ἰεσομακροῦ ἢ ὁμοῦ δολυμπιάδου. Errat Socrates. Nam Feliciano & Titiano Coss. qui fuit annus Christi 337. die undecimo Kalendas Junias, currebat annus quartus

A Olympiadis ducentesimæ septuagesimæ octava. Idque certissimis rationibus demonstrari potest. Sed videtur Socrates usus esse vitioso codice Chronici Eusebiani, in quo Olympiadis annus male erat designatus. Videtur tamen in hoc Socratis loco scribendum esse τὸ περὶ Ἰηθ. Ait enim Socrates primum hunc Historiæ suæ librum completi spacium annorum unius ac triginta. Orditur enim ab initio Constantini, quem regnasse scribit annos viginti & unum. Eius autem initium consignat anno primo Olympiadis ducentesimæ septuagesimæ primæ, ut supra vidimus. Atqui ab hoc anno ad annum secundum Olympiadis ducentesimæ septuagesimæ octavæ, anni sunt tantum triginta, idque duobus terminis inclusis. Proinde in hoc Socratis loco mendum sit necesse est.

HENRICI VALESII
ANNOTATIONES
IN LIBRUM SECUNDUM
HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ
SOCRATIS SCHOLASTICI.

In Caput Primum.

Pag. 80. Επειδὴ περὶ δὴν χάριον ὁ ἱερὸς θεὸς ἀνθρώποις βιδόωρε. Scribendum est ἐπειδὴ ἦ, vel ἐπει ἦ, ut Savilius ad oram sui codicis annotaverat. Legendum quoque est ὁ ἱερὸς θεὸς ἀνθρώποις βιδόωρε, ut scriptum est in codice Florentino. Iisdem verbis Paulinum Episcopum Tyri alloquitur Eusebius noster in exordio libri decimi Historiæ Ecclesiasticæ. Cujus exemplum secutus hic videtur Socrates. Quisnam porro hic sit Theodorus, cui Socrates Historiam suam nuncupavit, incertum est. Neque enim Theodorum Mopsuestenum Episcopum intelligi puto.

In Caput II.

Πειρίσθη ἡ τῆτις ἢ ἀν δύναντο. Hic locus mutilus est ac mendosus. Suppleri tamen non incommode potest hoc modo. πειρίσθη ἡ τῆτις σωήσαν ὡς καὶ ἀν δύναντο εἰ ἰσότης ἢ ἀθανάσιος. Restitui etiam potest hoc modo πειρίσθη ἡ τῆτις ἢ ἀν ποτε ὡς, ut habet Nicephorus.

Pag. 81. καὶ γίνετο φανερὸν, conjunctionem hic addidi ex auctoritate Codicis Florentini. Quamquam in hoc Codice particula suo loco mota erat. Sic enim scriptum habet: τὸ καὶ ζήτημα τῆτις γίνετο φανερὸν. Sed facile erat hanc transpositionem

A animadvertere. Certe Nicephorus emendationem hanc confirmat.

τοῖς κατὰ τὰ βασιλεῖα στρατιωμένοι. Male Christophorus Imperatoris satellites interpretatur. Omnes enim Palatini hac dictione designantur, non protectores solum ac domestici & reliqui Scholares, qui sub armis erant, verum etiam Ministeriani & Scriuarii. Hæc enim Palatina militia dicebatur. Eodem modo, quo Officiales seu Apparitores Magistratum ordinariorum seu civilium, milites dicebantur. Eorumque actus in Codice Theodosiano cohortalis militia appellatur.

διελύθητο δὴ. Scribendum videtur διελύθητο δὴ, ut vitetur ejusdem particulæ nimis crebræ repetitio.

καὶ τὰ ἰσότηα μέρη. Non dubito quin Socrates scripserit: καὶ κατὰ τὰ ἰσότηα μέρη, &c. supple πάλιν.

In Caput III.

Ἀποπεφυγίνας εἰς γῆσιν. Lego ἀποπεφυγίνας. γῆσιν, ut scriptum est apud Athanasium in defensione secunda adversus Arianos, ubi hæc Constantini Junioris epistola refertur, data die 15. Kalendas Julias Treviris. Sic enim concepta est subscriptio apud Athanasium. Datam autem esse Feliciano & Titiano Coss. alibi observavi: id est anno Christi 337.

In Caput VI.

A

In Caput VII.

Errat hic Socrates, & quotquot eum secuti sunt, qui Alexandri Constantinopolitani obitum referunt Consulatu Acindyni & Proculi, anno Christi 340. Ego vero in libro 2. observationum Ecclesiasticarum, certissimis argumentis demonstravi, Alexandrum Episcopum C. P. obiisse Principatu Constantini, eique Paulum successisse, eodem Constantino adhuc regnante. Certe Baronius, qui Alexandri obitum consignat anno Christi 340. manifestissime secum ipse pugnat. Synodum enim Episcoporum Ægypti, quæ ad refutandas Eusebianorum in Athanasium calumnias collecta est, factam esse dicit anno 339. natalis Domini. At qui Episcopi illi in epistola sua Synodica diserte testantur, Eusebium jam tum relicta Nicomediâ ad Constantinopolitanam sedem transfuisse. Verba ipsius epistolæ nihil attinet hic referre, cum à Baronio ipso prolata sint ad annum Christi 340. Quod si Eusebius anno Christi 339. Constantinopolitanam sedem jam obtinebat, ante hunc annum Alexander obiit ne cessè est.

Hic postea sub Paulo Constantinopolitano Episcopo ad Presbyterii gradum promotus, Episcopum suum accusavit ut scribit Athanasius in epistola ad Solitarios.

Dux fuerunt hujus nominis Ecclesiæ in urbe Constantinopolitana, altera vetus, altera nova, ut scribitur in vita Pauli Constantinopolitani Episcopi, quam refert Photius in Bibliotheca: καὶ χειροτονήθη ὁ παῦλος ἐπίσκοπος ἐν τῇ τῆς ἀγίας εἰρήνης ἐπανομίῃ ἐκκλησίᾳ. ἢ ὁ γρηγόριος ἀντιδιωκτικῶν ὁ ἑκτός, ἡ δὲ ἑτέρα καλεῖται παλαιὰ. Porro vetus Ecclesia Irene, contigua erat magnæ Ecclesiæ, quæ Sophia postea appellata est: nec separatos habebat clericos: sed clerici magnæ Ecclesiæ per vices in ea Ecclesia ministrabant. Docet id Imperator Justinianus in Novella tertia: ἢ ὁ προσκυνητός διὰ τῆς ἀγίας εἰρήνης ὁ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας συνημμένης, &c. In veteri descriptione Constantinopolis, quæ notitiæ Imperii Romani præfixa est, hæc Ecclesia vocatur antiqua, & in secunda regione ponitur unâ cum Ecclesia magna. In septima autem regione recensetur Irene, nova scilicet. Antiquæ Irenes meminit Socrates in libro primo, ubi mortem Arii describit. Dicitur autem ἀγίας εἰρήνης, eodem modo, quo ἀγίας Ἐφραίμ, non quod virgo aut Martyr fuerit eo nomine appellata.

In Caput VII.

In Codice Leonis Allatii scriptum est καὶ καθίστας, quod non displicet. Ita certe legitur apud Sozomenum in libro 3. cap. 4. ἐν τῇ νικομηδείᾳ μετὰ τῆς ἑσθίας. Codex Allatii quædam hic verba interfert hoc modo: ἐν τῇ νικομηδείᾳ μετὰ τῆς εἰρημολογίας μετὰ τῆς ἑσθίας, τῆς μεγαλοπρεπείας ἐπιτεκνοῦσιν ἀνά τὴν οὐρανόν. Id est: per ambrusium ipsius Eusebii.

Delenda videtur particula καὶ, totusque locus uno tenore ita legendus: ἐπιτεκνοῦσιν ἀνά τὴν οὐρανόν, ὡς εἰν ἑσθίας, τῇ καθάρσει ὑποχρεῖσθαι ἀδυνασίῃ. Id est: Reputans circumventum se fuisse, ut Athanasii depositioni subscriberet. Maximus enim Hierosolymorum Episcopus, in Concilio Tyris, unâ cum Paulo & reliquis depositioni Athanasii subscriperat. Cujus factum cum ipsum penitenter, Antiocheno Concilio interesse postea recusavit, ut scribit Sozomenus in libro tertio, cap. 6. sub finem. At Musculus & Christophorfonus in hoc Socratis loco nihil viderunt.

Regulæ Ecclesiasticæ in duplici sunt differentia. Aliæ enim uni duntaxat Ecclesiæ aut provinciæ conditæ sunt. Aliæ ad universalem Ecclesiam spectant. Prioris generis regulæ, cujusmodi sunt Canones penitentes Dionysii Alexandrini, Petri, Basilii & aliorum, absque consensu Episcopi Romani promulgari possunt ab Episcopo cujusque regionis, præsertim si is Episcopus alteri Patriarchæ subiectus sit. Posterioris vero generis regulæ nullam vim habent, nisi consensus accesserit Episcopi Romani. Hic enim primatum obtinet universalis Ecclesiæ, ut loquitur Ferrandus in Epistola ad Anatolium. Ad quem de omnibus majoris momenti negotiis, reliqui Episcopi referre debent. Itaque Ferrandus in supradicta epistola non dubitavit asserere, universalia Concilia, Episcopi Romani consensu firmari oportere. Sic enim ait; Univerſalia Concilia, præcipue illa, quibus Ecclesia Romana consensus accessit, secundæ auctoritatis locum post canonicos libros tenent. Et aliquanto post de universalibus Conciliis loquens, neminem ait cogi illis subscribere, præter eos, qui Concilio interfuerunt: Sufficere enim judicatur ad plenam confirmationem, si perducta in notitiam totius Ecclesiæ, nullum offendiculum moveant vel scandalum fratribus: sed Apostolica fidei convenire firmemur, Apostolica sedis roborata consensu. Idem confirmat Ammianus Marcellinus in libro 15, ubi de Athanasio loquens, qui synodali sententiâ depositus fuerat, ait Constantium Imperatorem, quamvis ea sententia executioni jam mandata fuisset, tamen omnibus modis studuisse, ut decretum illud auctoritate quoque potiore Romanæ urbis Episcopi confirmaretur.

Athanasius in libro de Synodis, hujus Concilii tempus his notis designat: ἔσται ἡ οὐρανολογία ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικῶν ἐπιτεκνοῦσιν ἀνά τὴν οὐρανόν, καὶ ἐπιτεκνοῦσιν ἀνά τὴν οὐρανόν, ἢ ὁ γρηγόριος ἀντιδιωκτικῶν ὁ ἑκτός, ἡ δὲ ἑτέρα καλεῖται παλαιὰ. Fuere autem, qui tempore Encaniorum conveniant, numero nonaginta, Consulibus Marcellino & Probrino, Indictione decima quarta, præsentibus ibidem impiissimis Constantio.

Marcellino & Probrino Coss. die undecimo Calendas Junias, completus est annus quartus ab obitu Constantini. Post

hunc igitur diem collecta est Synodus Antiochena. si verum est, quod ait Socrates eam collectam fuisse anno quinto ab obitu Constantini. *Προεδρεύοντες* scribitur hoc nomen in versione Epiphani Scholastici: *Προεδρεύοντες τῆς ἐκκλησίας ἀντιοχείας*. Flaccillus successor Euphrontis. Nec aliter videtur in epistola Julii Papæ ad Episcopos, qui Antiochie in hac Synodo congregati sunt. Sic enim habet interscriptio: *Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Ἰουλίον Πάπαν*. Idem antea Concilio Tyri interfuerat, & cum Arianis adversus Athanasium conspiraverat, ut docet Epistola Episcoporum Ægypti ad Dionysium Comitem, quam refert Athanasius in defensione secunda adversus Arianos. Eidem Flacillo Eusebius Cæsariensis libros suos contra Marcellum nuncupavit. Pro Flacillo tamen fere ubique Placitus scribitur. Nisi quod in sequenti capite Codex Allatii scriptum habet: *Ἐπιτομή τῆς ἐκκλησίας ἀντιοχείας*. Has Eusebiano- rum calumnias egregie refutant Episcopi Ægypti in Epistola synodica, quam refert Athanasius in defensione adversus Arianos.

In Caput IX.

Hunc Socratis locum explicat Sozomenus in libro 3. cap. 6. de Eusebio Emiseno ita scribens: *ἐν τῷ 5 κατὰ ἀνάγκην ἔδωκεν ἑαυτῷ τὰς ἁγίας γραφάς, &c.* Pueri igitur Edessenorum, sacra Scripturæ libros memoriter ediscebant ex more institutoque majorem. Sane Edessenis ardentissimos fuisse cultores Christianæ religionis testantur scriptores Ecclesiastici.

In Caput X.

pag. 86

Quædam verba in versione manu scripta. In codice Leonis Allatii legitur *ἡμεῖς μὲν τὰ ἐκ τῶν ἁγίων βιβλίων μνησθέντες*, quod ferri potest. Vulgatam tamen scripturam tuetur Epiphanius, & auctor vitæ Pauli Constantinopolitani, qui pleraque ex Socrate descripsit.

Horum loco Codex Allatii hæc habet: *ἀρχὴ δὲ παρασκευασθέντες ἀποδίδομεν τὴν ἑαυτῶν ἀποστολὴν*. Atque ita legitur Epiphanius Scholasticus, ut ex interpretatione ejus apparet. Sic enim verit: *Nihil quidem culpantes Nicæni Concilii: sed præsentium præbentes ut frequentibus Conciliis, alia subinde mutantes & recitantes, efficerent ut definitio fides paulatim in Arianam versantiam relaberetur.* Auctor vero vitæ Pauli Constantinopolitani hunc locum paulo aliter interpolavit.

In Allatii codice deest *ἡμεῖς*. Totusque locus ita legitur: *κατὰ βουλήν τῶν ἐκ τῶν ἁγίων βιβλίων ἀποδοῦναι*. Quam lectionem secutus est Epiphanius Scholasticus, ut videre est in versione, quam supra retulimus.

Hæc quomodo intelligenda sint, monui in libro 2. observationum Ecclesiasticarum. Non enim ipsum hæresarchen Arium in Synodo Hierosolymitana susceptum esse putandum est, sed ejus dumtaxat affectus. Arius enim ipse diu antea è vivis abierat. Quod si quis hæc verba Episcoporum Antioche-

Ani Concilii de ipso Ario accipienda esse contenderit, tum ego non Hierosolymitanam Synodum hic intelligi dicam, sed aliam vestigiorem, quæ Arium in communionem suscepit: Jam enim ante Synodum Hierosolymitanam id fecerant Eusebiani, teste Athanasio in libro de Synodis, haud procul ab initio.

pag. 87

Post hæc verba apud Athanasium in libro de Synodis, ubi hæc formula fidei refertur, adduntur ista, *καὶ ἐξ ἀρχῆς ἔμνηστον τῶν ἁγίων*, quæ certe omitti non debuerant. Sane Hilarius in libro de Synodis ubi hanc formulam Latine interpretatur, eadem habet verba.

Hunc locum correxi ex codice Florentino, in quo scriptum est *καὶ ἐξ ἀρχῆς ἔμνηστον τῶν ἁγίων*. Subaudiendum autem est verbum *βιβλίων*, quod præcessit. In libro Athanasii de Synodis legitur *καὶ ἐξ ἀρχῆς ἔμνηστον τῶν ἁγίων*. Sed nostræ scriptio magis placet, quippe quæ propius accedat ad sensum Arianorum. Qui Filium Dei factum esse dicunt.

Codex Leonis Allatii scriptum habet *ἡμεῖς*. Athanasius vero in lib. de Synodis habet *ἡμεῖς* ἢ *ἡμεῖς*, quod non intelligo.

In codice Allatii & apud Athanasium legitur *καὶ ἡμεῖς*. Ita quoque legitur Hilarius. Verit enim *vere & cum timore*.

Immo Antiochis specialiquodam privilegio immunis fuit ab hoc terrore motu. Sic enim scribitur in optimis illis fatis Consulatus, quos sub Idatii nomine publicavit Sirmondus. *Marcellino & Probino Consulibus pugna facta est cum gente Francorum à Constante Augusto in Gallis. Et ipso anno terræ motus fuit ad Orientem per totum annum præter Antiochiam.* Suspiciari quis possit, Socratem nostrum hos fastos legisse, nec latius intellexisse quid sibi vellent postrema verba.

In Caput XI.

Hoc loco errat Socrates, qui ea, quæ facta sunt in adventu Georgii, confundit cum illis, quæ acta sunt in adventu Gregorii. Georgium quidem Alexandriam deduxit Syrianus, ut testatur Athanasius in epistola ad Solitarios, & in Apologetico ad Imperatorem Constantium pag. 690. & in Apologetico de fuga sua cum Syriano Dux ipsum persequeretur. Verum hæc diu postea contigerunt, anno scilicet Christi 356. Gregorius vero, de quo hic loquitur Socrates, deductus est Alexandriam à Balacio Duce, & Philagrio Præfecto Ægypti, ut scribit idem Athanasius in epistola ad Solitarios pag. 815. & 816. Sed eorum adventum præveniens Athanasius, Alexandriam discessit, & Romanam profectus est, quo Julii Papæ literis fuerat evocatus.

pag. 88

Desumpsit hæc Socrates ex Athanasii Apologia de fuga sua pag. 716. circa finem. Athanasii verba sunt hæc: *ἡμεῖς μὲν τῶν ἁγίων βιβλίων ἀποδοῦναι*, &c. Sed & in Apologetico ad Imperatorem Constantium, manifeste indicat hanc Syriani

δὲ ἄνδρα ἢ πῶς. Hoc loco de erat vox δὲ ἄνδρα, quam A supplevi ex Codice Leonis Allatii.

In Caput XVI.

In Caput XV.

κατ' αὐτὸν δὲ παῦλ. Post Hermogenis Magistri militum cadem, Constantius Paulum cætenis ferreis vincitum ad oppidum Mesopotamiæ Singara relegavit, atque inde postea Emeſam tranſtulit, ut ex Athanaſio notavi in libro ſecundo obſervationum Eccleſiaſticarum. Proinde falſum eſt, quod hic ait Socrates, Paulum eodem tempore, quo Athanaſium Romæ verſatum fuiſſe. Marcellus quidem Epiſcopus An-cyræ una cum Athanaſio Romæ verſatus eſt, ut docet epiſtola Julii Papæ ad Orientales, & libellus ipſe Marcelli oblatus Julio, ejus rei fidem facit. De Paulo vero ne verbum quidem ullum dicit Julius in epiſtola ſupra memorata: non omiſſurus certe illius mentionem, ſi tum Romæ unà cum Athanaſio & Marcello ad- fuiſſet.

ἢ δικαίον ἐκείνῳ τὸ πῶν δασιδῆς. Neminem ex ſupradictis Epiſcopis Julius Papa in ſuam ſedem reſtituit, ne Athanaſium quidem. Etenim in Synodo Romana, in qua Athanaſii ac Marcelli cauſa diſcuſſa eſt, Athanaſius tantum innocens pronuntiatuſ eſt: & in communionem admiſ- ſuſ à Julio & reliquis Epiſcopis. In accuſato- res autem Athanaſii, qui ſe iudicio ſiſtere recu- ſaverant, nihil pronuntiatum, ſicut ex ipſo Athanaſio notum in libro primo obſervationum. Nec ante Synodum Serdicensẽ reſtitutuſ eſt tum Athanaſiuſ, tum Marcelluſ & Aſclepauſ & Luciuſ.

ἢ ὁνομαζομένη ἐν τῇ ἀντιοχεια κηρύξαντες. Poſt Syno- dum Romanam, in qua Athanaſiuſ innocens pronuntiatuſ eſt, cum Julio Papa per Gabia- num Comitem epiſtolam miſiſſet ad Orientales qui Antiochiæ in Encæniis Synodum celebra- verant. Orientales ut huic epiſtole reſponderent, iterum congregati ſunt Antiochiæ anno Chriſti 343. Et elegantem epiſtolam ac mordacem Ju- lio Papæ reſcripſerunt, cujuſ ſenſum refert So- zomenuſ in libro 3. cap. 8.

ἀθανάσιον εἰς πλὴν ἀλεξάνδρειαν εἰσένει. Fal- ſum eſt, quod dicit Socrates, Athanaſium hoc tempore Alexandriam rediſſe. Neque enim Alexandriam reverſuſ eſt Athanaſiuſ, niſi poſt Serdicensẽ Conciliuſ, id eſt poſt annum Chri- ſti 348.

Pag. 92. ἢ ὅσα αἰ δι' ἀθανάσιον. Scripſerat proculdubio Socrates ἢ ὅσα αἰ δι' ἀθανάσιον ἡρώμεναι εὐνοδοῖ ἀπὸ δ' ὀρθῶν, ut legit Chriſtophoronuſ ac Sa- viluſ.

αὐτὸν δ' ἀρεσάμενος. Longe præferenda mihi videtur ea lectio, quam reperi in codice Allatii: ἢ ὅσα δ' ἀπὸ ἀρεσάμενος μακεδόνι. κατὰ πάσαν πλὴν ἐκκλησίαν διεπράξατο. Id eſt: Aut quacunq; he- reſiarcheſ ipſiuſ Macedoniſ in omnibus Eccleſiis perpetravit. &c.

ἐπισημίαν πρὸς τὴν ἐπιθῆναι. Huiuſ loci reſti- tutio debetur codici Allatiano, qui ita ſcriptum habet ἐπισημίαν ἀπὸ τῶν ἐπιθῆναι. Id eſt: Lan- des potius quam probra ac vituperia ceciniſſet.

τὸ ἐπάρχον Φιλίππου. Fallitur hic Socrates, & cum illo Sozomenus. Pauluſ enim à Philippo Præſecto Prætorio, non Theſſaloniam, ſed Cucuſum relegatuſ eſt, ibique ab Arianiſ ſtran- guluſ. Verum hæc diu poſtea contigerunt, mortuò ſcilicet Conſtante Auguſto, anno Do- mini 330. aut 331. ut vult Baroniuſ, qui quidem hunc Socratiſ errorem jam antea animadvertit. Porro ex Athanaſio facile eſt Socratem reſelle- re. Scribit enim Athanaſiuſ Philippum poſtea- quam Paulum in exilium miſiſſet, & ab Arianiſ crudeliter occidi feciſſet, nondum tranſacto an- no, præſecturâ boniſque ſpoliatum miſere peri- iſſe. Atqui Philippuſ Conſul fuit anno Chriſti 348: & ſequente anno Præſecturam geſſit Præ- torii, ut ex codicib; Theodoſiani legibuſ ad il- lum datiſ colligere eſt. Idem poſtea legatuſ ad Magnentiuſ miſſuſ eſt à Conſtantio, paulo an- te Muſſente prælium, ut ſcribit Zoſimuſ in li- bro ſecundo. Quod factum eſt anno Chriſti 351. Ponamuſ igitur Philippum anno ſequen- te, qui fuit Chriſti 352. interiſſe. Tum Pauluſ ab illo miſſuſ fuerit in exilium anno Domini 331, quæ Baronii ſententia eſt. Et ab hoc anno Ma- cedonii Epiſcopatuſ Conſtantinopolitanuſ in- choandus eſt.

ὡς ἀναγκαῖον ἰδέναι. Scribendum mihi videtur ὡς ἀναγκαῖον ἰδέναι παρ' αὐτῶν. Idque omnino poſtulat Grammaticæ ratio.

μίαν ἢ λυτῶν θυρίδων παῦλ. Hoc loco deſi- derabatur integra linea, quam ex codice Florean- tino & Sfortiano ſupplevi. In codice autem Leo- niſ Allatii aliquid ampliſ additum eſt hoc mo- do: ἡμιλλαν ὄνειον αἰεὶ τὸ δημόσιον ἐκ φήμας ἐπι- πλεονάζοντες, ἐκφραζόμενοι διὰ τὸ ἀειεὶ ἀναπα- σσαι ἢ ἰερόναι ἢ δῆμον, μίαν ἢ λυτῶν θυρίδων ἐκκλη- σίας ἢ ἐκ τῶν τὰς βασιλικὰς αὐλὰς ἀρχαῖς ὁ παῦλ. &c.

ἢ ὁνομαζομένη ἐν τῇ ἀντιοχεια. Quomodo Philippuſ Paulum Theſſaloniam relegare poterit, non video. Hæc enim geſta refert Socrates ſuperſi- te adhuc Conſtante, & ante Serdicensẽ Conci- lium. Atqui eo tempore Theſſalonica parebat Conſtanti Auguſto. Quomodo igitur Philip- puſ, qui Præſectuſ Prætorio erat Conſtantii, Pau- lum Theſſaloniam potuit relegare, eique per- mittere, ut in urbibuſ Illyrici libere degeret; ab Orientis autem partibuſ omnino abſtineret?

πλὴν μαγάλων ἐκκλησίαν ἐκτίθει. Hanc majorem Eccleſiam dedicavit Eufebiuſ Conſtantinopoli- tanuſ Epiſcopuſ, iſ qui antea Nicomedienſem. Epiſcopatuſ geſſerat. ſi Cedreno credimus. Hic enim ad annum nonum Conſtantii ita ſcribit: ἐ- σιωπῆσιν αὐτῶν τῶν ἑνὶ μαγάλων ἐκκλησίᾳ ἐπι- κωνσάντων, κατὰ πλὴν ἰδιόθηνον ἰντολῶν τῶν μαγάλων κωνσάντων, ἰουβῆσιν ἰφαινίξ. ἢ τὰ λείψανα ἀν- τιοχειακομῆζ. ἢ ἐκ ἀπὸ κατὰ τῶν ἐπιθῆναι ματῶν. & παμφίλων, ἢ τῶν αὐτῶν, θεοφίλων, πορροῶν & παῦλ. Et Eufebiuſ Eccleſiam Dei, quæ magna di- citur, à Conſtantio abſolutam, ſicut Conſtantinuſ re- ſtamento mandaverat, dedicavit: Et reliquias ſαν- κτῶν Μαρτυρίας Παμφίλων, & ſociorum eius Theοδοῖ,

Porphyrus ac Pauli, Antiochiâ ablati in ea repositi. Sed Cedrenus erat in temporis notatione. Hæc enim dedicatio ab Eusebio Nicomediense facta est in annum tertium aut quartum Constantii erat rejicienda, quo tempore Eusebius Constantinopolitanam sedem regebat. Hanc ædem postea collapsam, & à Constantio refectam esse tradit idem Cedrenus, & ab Eudoxio dedicatam.

In Caput XVII.

καλεῖ ἑαυτὸν τὸ δ' Ἰουλιανόν. Hic omnia confundit Socrates, & bis eadem repetit, quasi iterum facta essent. Athanasium enim his Romanam confugisse dicit. Idem etiam asserit Baronius in Annalibus, Petavius in Rationario temporum, & Blondellus in libro de Primatu. Sed nos hunc errorem abunde refutavimus in libro primo observationum Ecclesiasticarum, quem his annotationibus subjectum studiosus lector inveniet. Pari quoque errore Socrates Paulum Constantinopolitanum Episcopum Romam iterum venisse dicit. Porro Julius Papa Eusebii Nicomediensis litteras accepit ante Concilium Antiochense, quod in Encæniis celebratum est, ut superius observavi. Eodemque tempore Athanasium ejusque adversarios Romam ad causam dicendam evocavit, ut ex Athanasio constat.

τὰ ἑτάματα ἀπερὶ οἱ ἐν ἀντιοχείᾳ πρότερον συναχθέντες. Episcopi, qui Antiochiæ in Encæniis erant congregati, cum Epistolam Julii Papæ accepissent, scriptam ad Eusebium Nicomediensem, quâ illum & reliquos Eusebianos Romam ad judicium evocabat, præstituto die, quo Concilium illic erat celebrandum, legatos Julii Papæ Elpidium & Philoxenum ultra præstitutum diem detinuerunt. Deinde celebrato jam Concilio Legatos dimiserunt, eisque litteras traderunt ad Julium Papam. Quas cum accepisset Julius, rescripsit epistolam illam celeberrimam, quæ habetur apud Athanasium in defensione 2. adversus Arianos.

ἑτάματα ἑστὶ ἐν αἰγυπτίῳ ἑπιστολῶν. Intelligit epistolam synodicam scriptam ab Episcopis Ægypti ad omnes ubique Episcopos: quæ primo loco refertur ab Athanasio in supradicta defensione secunda adversus Arianos. De hac epistola synodica ad se missa loquitur etiam Julius Papa in epistola ad Orientales Episcopos Antiochiæ congregatos: ἑτάματα ἑστὶ ἐπιστολῆς ἀπὸ τῶν αἰγυπτίων ἐπὶ ἄλλων ἐπαρχιῶν ὑπὸ τοῦ δ' Ἰουλιανῶν.

ἀντιγράφων ἐπιμύθεον. Lego ἐπιμύθεον, quem admodum Savilius ad oram sui codicis emendavit. In codice Leonis Allatii scriptum est: ἐπιμύθεον ἑστὶ τὸ ἐπιγράψαι τὸ αὐτῶν ἑπιστολῶν, optime. Exstat hæc epistola Julii Papæ; opus eximium Ecclesiasticæ antiquitatis, quod nobis conservavit Athanasius in defensione secunda adversus Arianos. In ea epistola Julius Papa primum reprehendit insolentiam ac superbiam, quâ Orientales in suis ad ipsum litteris usi fuerant. Quod vero addit Socrates Julium in suis

A litteris conquestum esse quòd ipsum non invitassent ad Synodum: regulam enim esse Ecclesiasticam, ut absque consensu Episcopi Romani nihil in Ecclesia decerni possit: id in epistola illa nuptiam legitur. Queritur quidem nec immerito Julius, quòd Orientales acceptâ ipsius epistolâ, quâ ad Synodum Romanam vocabantur, parvi ducentes hanc ipsius citationem, Gregorium Athanasii loco ordinaverant. Sed de illa Ecclesiastica regula nihil dicit. Sozomenus tamen idem habet quod Socrates.

In Caput XVIII.

τὰ κατ' ἑαυτὸς ἰδιοπαθεῖ. Scribendum puto τὰ κατ' αὐτὸς ἰδιοπαθεῖ. Verbum ἰδιοπαθεῖν idem valet ac συμπαθεῖν. Posset etiam legi δουσαθεῖ. Id est molestè tulit; atque hanc emendationem priori præfero. Pag. 95.

καὶ πέντε μῆνας. Paucis mensibus post Antiochenam Synodum in Encæniis celebratam, Orientales Episcopi aliam rursus fidei formulam condiderunt, eamque per Narcissum, Theodorum, Marim & Marcum, ad Occidentales & ad Constantem Augustum miserunt, tanquam à Synodo Antiochena dictatam, ut testatur Athanasius in libro de Synodis Arimini & Seleuciæ. Hoc igitur contigit anno Christi 342. Cum Athanasio plane consentit Socrates. At enim legatos illos ab Orientalibus missos, Antiochena quidem Synodi formulam suppressisse; ejus autem loco aliam protulisse quam ipsi composuerant.

In Caput XIX.

τρεῖς ἔτη ἐν τῷ μέσῳ διαδραμόντ' ἔχον. Idem scribit Athanasius in libro de Synodis: ἐν τρεῖς ἔτη ἀπερὶ μεσσηνίας, συλλέγουσι πάλιν τὸ συναχθέντα αὐτῶν μὲν ἑτηρία, ἢ δὲ τριμνησίων ἐν ὅσῳ μαρτύριον ἐκ μακεδονίου ἢ ἀπο κιλίκιας, ἢ ἐν ἀπὸ τοῖς ἑτηρίαις τινὰς εἰς τὰ μέρη τῆς Ἰταλίας, ἀποφρονταί πρὸς ἑστὶ πάλιν γραφοίται, &c. Id est; Post hæc quasi istorum eos præniteret, post triennium rursus Concilium partis sue congregant. Et Eudoxium, Martyrium, Macedonium Cilicem, & alios quosdam unâ cum illis mittunt in partes Italiae, deferentes fidem multis verbis conscriptam, &c. Baronius quidem in Annalibus hoc secundum Antiochenum Concilium, in quo proluxa illa fidei formula promulgata est, collectum fuisse dicit anno Christi 344. Idque ex Athanasio & Socrate probare sibi visus est. Sed meo quidem judicio longe fallitur. Primo enim locutio illa μὲν ἑτηρία ἑτη, quartum annum significat, non tertium. Tres enim annos elapsos jam esse denotat. Itaque Socrates Athanasii locum accepit, cum ait τρεῖς ἔτη ἐν τῷ μέσῳ διαδραμόντ' ἔχον. Cum igitur Antiochena Synodus in Encæniis congregata fuerit anno Christi 341. hæc secunda in annum Christi 345. rectius conferetur. Deinde secundam istam Synodum in quâ proluxa fidei formula conscripta est, non dicit Athanasius collectam fuisse post triennium, quàm Antiochena Synodus in Encæniis fuerat congregata; sed post triennium quam Narcissus, Theodorus;

Maris & Marcus novam fidei formulam, tanquam Antiochiæ conditam, ad Constantem Augustam pertulissent Id autem ait factum fuisse aliquot mensibus post Antiochenam Synodum in Eneæniis celebratam. Ex quo manifeste convineitur id quod dixi: Concilium illud, in quo formula ista μακρόστιχος condita est, anno Christi 345. celebratum fuisse, non autem 344. ut vult Baronius.

ἡ ὄτι ἡ βουλὴ ἐστὶ βελήση. Dogma hoc fuit Arianorum. Infra tamen sententiam suam commodius explicant Orientales, ut scilicet intelligatur Pater non coactus, nec invitus genuisse Filium.

Pag. 99. τὸ μὲν ὡς τὸ προφορικὸν λεγόμενον. Scribendum est ὡς τὸ προφορικόν, & paulo post, ὡς τὸ ἰδιόθετος, ut legitur in Codice Leonis Allatii, & apud Athanasium in libro de Synodis. προφορικὸν λόγον vocant Philosophi verbum, quod ore profertur. Prolativum vocat Hilarius. Eique opponitur διενδιάθετος λόγος, verbum internum, quod verbum mentis vulgo vocant hodierni Philosophi.

ἀλλ' ἵκεται ἡ ἡρесь ἀπὸ τῶν ἡγερονίαν, &c. His verbis Orientales designant hæresin Marcelli Ancyrani, qui Christi regnum ab ejus nativitate cœpisse dicebat, ante quadringentos circiter annos; perfectum numerum ponens pro imperfecto. Docet id Epistola synodica Orientalium apud Serdicam Episcoporum. quam refert Hilarius in fragmentis. Sic enim ajunt. Extitit namque temporibus nostris Marcellus quidam Galatia, hæreticorum omnium execrabilior pestis, quique sacrilegamente, ore profano perditoque argumento velis Christi Domini regnum perpetuum, æternum, & sine tempore, determinare initium regnandi accepisse Dominum dicens ante quadringentos annos, finemque ei venturum simul cum mundi occasu.

ἰμοίως ἀδιδεῖται. Hunc locum restitui ex Athanasii libro de Synodis, ubi hæc formula refertur, meo quidem judicio doctissima & elegantissima. Codex quoque Leonis Allatii plane consentit cum Athanasio, nisi quod ἀδιδεῖται habet pro ἀδιδεῖται.

καὶ κατ' ἰαυτὸν ὑπάρχομεν. In Codice Florentino & Allatiano, necnon apud Athanasium deest conjunctiva particula.

Pag. 100. οἱ πατροπυστιανὸι καὶ ἰωμαίοις. Horum hæreticorum mentionem facit Cyprianus in epistola ad Jubaianum de baptizandis hæreticis. Si eundem Patrem, eundem Filium, eundem Spiritum Sanctum, eandem Ecclesiam consitentur nobiscum Patrissiani, Anthropiani, Valentiniani, Apelletiani, Ophite, Marcionite, & cetera hæreticorum pestes, &c.

ὅλον μὲν τὸ πατὸς. Scribendum omnino est ὅλον, ut legitur apud Athanasium: paulo post ex eodem Athanasio restituendum est καὶ μόνον τῶν πατρῶν καὶ τῶν υἱῶν ἀναπαυομένων.

Pag. 101. παρ' αὐτοῖς διασπῆρας. In manuscripto Codice Sfortiano scriptum est ἀδιασπῆρας. Verum in Codice Leonis Allatii & apud Athanasium in libro de Synodis rectius legitur παρ' τοῖς ἀδιασπῆροις, Id est apud eos, qui non sunt depravati.

In Capite XX.

ταῦτα ἢ κατὰ τὰ ἰαωίεα μίση. Hanc confessionem fidei, sic enim vocat Athanasius, Legati Orientalium obtulerunt Occidentalibus Episcopis Mediolani congregatis. Illuc enim profecti fuerant quidam Episcopi unâ cum Presbyteris Ecclesiæ Romanæ, rogaturi Constantem Augustum, ut ad Constantium fratrem scriberet, de congreganda universali synodo, ut dissensiones, quæ in variis Ecclesiis exorta fuerant, Ecclesiastico judicio terminarentur, quemadmodum scribit Athanasius in apologia ad Constantium. Porro cum Orientales hanc fidei formulam obtulissent Occidentalibus, petierunt ab iis, ut illi subscriberent. Verum Occidentales, quod quidem ad fidem attinet, sufficere sibi dixerunt Nicænam fidem, cui nec addendum quidquam esset nec detrahendum. Quod vero spectat ad condemnationem hæreticorum, qui in confessione illa damnabantur, petierunt ab Orientalium Legatis, ut ipsi prius Arianam hæresin condemnarent. Verum illi id facere detrectantes, irati ex Concilio discesserunt, ut scribit Liberius in epistola ad Imp. Constantium his verbis: *Que est pax, clementissime Imperator, cum sint ex partibus ipsis quatuor Episcopi, Demophilus, Macedonius, Eudoxius, Martyrius, qui ante annos octo, cum apud Mediolanum Arianam sententiam hæreticam nolissent damnare, de Concilio iratis animis exierunt.* Nihilominus tamen Occidentales Episcopi hæresin Photini in eadem synodo condemnarunt. Adversus Marcellum vero nihil pronuntiarunt, propterea quod is paulo antea in synodo Romana integer ab omni hæreseos crimine fuerat judicatus. In eadem synodo Ursacius & Valens, qui in suspitionem venerant hæresis Arianae, porrecto libello, quo Arianam perfidiam & Photini hæresin damnabant, suscepti sunt in communionem, ut docet epistola synodica Ariminensis Concilii. Idque testantur Ursacius & Valens in altero libello, quem postea obtulerunt Romæ Julio Papæ, his verbis: *Item Anathema dicimus iis, qui negant, Christum Deum esse & Filium Dei ab æterno, sicut per priorem libellam nostram, quem apud Mediolanum porreximus &c.* Hæc de Mediolanensi Synodo paulo fusius annotare libuit, eo quod admodum obscura est ejus memoria in Annalibus Ecclesiasticis. Primus Dionysius Petavius in dissertatione de duplici Synodo Sirmientiensi, multa quidem de illa Synodo doctè observavit. Sed annum illius perpetam assignavit. Anno enim Christi 347. celebratam esse dicit, paulo post Serdicense Concilium. Quod stare nullo modo potest. Itaque Jacobus Sirmondus in secunda diatriba, quam adversus Petavium scripsit, merito illum in hæc parte reprehendit. Baronius quidem, qui formulam illam μακρόστιχον in Antiocheni Synodo conscriptam esse dicit anno Christi 344. legationem quoque Orientalium & Mediolanense Concilium in eundem annum confert. Sirmondus vero in diatriba supra memorata, anno Christi 346.

346. id Concilium assignat. Quam quidem sententiam veriore puto. Primò enim Athanasius in Apologetico ad Constantium scribit, se quarto anno. ex quo Romam venerat, à Constante Augusto accitum fuisse Mediolanum, quò Episcopi quidam sese contulerant. Romam autem venerat Athanasius anno Christi 341. Præterea Hilarius in fragmentis scribit Mediolanensem Synodum, in qua damnatus est Photinus, celebratam esse biennio priusquam Valens & Ursacius libellum satisfactionis offerrent Julio Pape. Postquam enim eum libellum retulit, hæc subdit. Hac epistola post biennium missa est, quam heresi Photini à Romanis damnata est. Cum igitur Epistola illa Valentis & Ursacii scripta sit anno Christi 349. ut testatur Petavius, Mediolanense Concilium tertio ante anno celebratum sit necesse est. Hoc est Christi 346. Locutio enim illa, post biennium, idem valet ac tertio post anno, quod non animadvertit Petavius.

ὅτι τὸ ἀπολογία εἶναι. Baronius hic Socratem merito reprehendit, qui causam cur Occidentales formulam illam respuerint, hanc esse dicit, quod Græcum sermonem non intelligerent. Quasi vero non multi essent in Italia, qui Græcam linguam callerent. Sed & Theodorus lectam hanc causam merito improbat. Horum enim verborum loco, ista substituit: ὅτι τὸ ἐφ' ὃ πλεον τῆς δυσφημίας. Id est, Ob manifestam blasphemiam.

καὶ μὴ εἶναι. Mallem scribere καὶ μὴ εἶναι παρατήρω πειρασθέντα.

ἐν δὲ κατὰ τὸν ἔτος λω'. A Consulatu Feliciani & Titiani, qui fuit annus Christi 337. ad Consulatum Rufini & Eusebii, qui annus est Christi 347. anni sunt decem solidi. Proinde si undecimo anno post obitum Constantini celebratum est Serdicense Concilium, post viciesimum secundum diem mensis Maji congregatum sit necesse est.

πικρὸν τῶν ἡριαχοῦς συνήλθον ἐπίσκοποι, ὡς Φησὶν Ἀθανάσιος. Non hoc dicit Athanasius, trecentos circiter Episcopos ex Occidentis partibus ad Serdicensem Synodum convenisse. Sed id tantum dicit, tam eos, qui Serdicensi Concilio interfuerunt, quam illos, qui Epistola synodica ad ipsos missa postea subcriperunt: eos item, qui ante Serdicensem Synodum pro ipso scripserant Epistolas synodicas, ex Phrygia, Asia & Isauria, universos fuisse trecentos quadraginta quatuor. Locus Athanasii habetur in defensione secunda adversus Arianos pag. 768. editionis Parisiensis. Sed & in epistola ad Solitarios idem Athanasius diserte testatur, Episcopos, qui ad Serdicense Concilium convenere, tam ex Occidentis, quam ex Orientis partibus, non plures fuisse quam centum & septuaginta: ὡς ἴσχυον. Ὁ τοίνυν ὄχιον τε τῆς ἀνατολῆς & τῆς δύσεως ἐν τῇ σερδικῶν πόλει ὄχιον ἢ ἑλαττον ἔσθ'. In editione Moguntina post Canones Synodi Serdicensis hæc legitur notatio: & subcripserunt omnes Episcopi diversarum provinciarum vel civitatum, numero 121.

Pag. 102. τὸ εἶναι τῆς προδοσίας ἐπιμφοῦ. Hoc loco falli videtur Socrates, qui ad Serdicensem Synodum retulerit ea, quæ ad Romanam Synodum

A pertinebant. Nam cum Julius Orientales Episcopos Romam ad Synodum evocasset, ut Athanasii causa ibi cognosceretur, Orientales eò venire recusarunt, inter alias causas angustiam præstituti temporis prætexentes, ut docet Julius Papi in epistola ad eosdem Orientales apud Athanasium pag. 744. Certe quæ sequuntur apud Socratem: καὶ τοὶ ἐναντιοὶ καὶ ἐξ ἡμετέρων διαγρημένοι, ἀφ' ὃ ἡ συνόδος ἐκκλήρηκε, καὶ οἱ περὶ Ἀθανάσιον ἐν τῇ ῥώμῃ διετριβόντες &c. manifeste confirmant id, quod dixi. Athanasius enim Julii litteris evocatus, Romam cum venisset, annum integrum & sex menses in ea urbe permansit, adversarios & Synodum, quæ Romæ indicta fuerat opperiens. Testatur id Julius in Epistola supra memorata pag. 748. καὶ ἡδ' ἑξ ἑκάστης ἡμέρας ἐκδηλοῦντο τῶν παρισίων ὑμῶν, ἢ τῶν βυλλομένων ἐλθεῖν.

καὶ πάλιν Paulus Constantinopolitanus Episcopus non interfuit Synodo Serdicensi, ut testatur Theodoritus in lib. 2. Historiæ Ecclesiasticæ, idque prorsus confirmat Epistola Synodica Orientalium apud Serdicam Episcoporum, qui habetur in fragmentis Hilarii.

ὅτι ὁ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἐκκλήρηκε. Rectius in codice Leonis Allatii hic locus ita legitur: πῶς ἢ ἀνομοῦν δόξαν ὁμοῦ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἐκκλήρηκε. Sed quod ait Socrates Orientales Episcopos apud Serdicam, in epistola sua synodica Anomianorum dogma stabilitisse, id omnino falsum est. Extat eorum Epistola synodica in fragmentis Hilarii, ad cujus calcem adjecta est confessio fidei. In ea confessione nihil est, quod Anomianorum sententiam vel minimum redoleat. Sed & idem Hilarius in libro de Synodis eandem fidem Orientalium Episcoporum Serdicæ promulgatam referens, pro Catholica agnoscit & exponit. Tantumque abest, ut crediderit Hilarius eos Anomianorum dogma disseminasse; quin potius affirmat, eos aditum Anomianis omni ex parte obstruxisse. Sic enim ait: Ex omni autem parte, quæ se circumagere sollicitudo potuit, hæreticorum ingenis adiutus obstruitur, ne quid esse diversitatis prædicentur in Filio.

καὶ ἐκ τῆς ἐκκλησίας τε. In codice Leonis Allatii deest particula καὶ. Posset etiam non incommode scribi, καὶ ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἢ ἐκ αὐτοῦ &c.

τοῖς περὶ πᾶλλον. De Paulo ne verbum quidem ullum extat in Epistola synodica Concilii Serdicensis.

ἐπιλοιπὸν περὶ βιβλίοις, ἀπὸ τοῦ μαρκιανῶν ἐπιγράψα. Existant hodie hi tres Eusebii libri, qui de Ecclesiastica Theologia adversus Marcellum inscripti sunt. Quos præcedunt duo libri κατὰ μαρκιανῶν, id est, contra Marcellum inscripti, in quibus Consilium ejus ac malitiam atque invidiam suggillat. Hos autem libros jussu Episcoporum, qui in Constantinopolitana Synodo Marcellum damnaverant, scripsisse se testatur Eusebius in fine libri secundi contra Marcellum. Porro utrum Socrates duos illos priores contra Marcellum libros viderit, incertum est, cum nullam eorum mentionem faciat.

Pag. 103.

D

In Caput XXI.

τὸ σωχῆς λέγει δὲ ἡ γὰρ ἡ γὰρ. Intelligit Socrates... Gloria non nato Patri per Filium suum unigenitum &c.

Pag. 104. ἥ τὴν πολλῶν ἡμετέραν ἔσται &c. Ante hæc verba desideratur integralinea, quæ ex libro primo Eusebii de Ecclesiastica Theologia cap. 9. ita supplenda est: ταύτην ἡδ' ἀδελφὸς ἀν' τούτων γίνεσθαι μάλλον, ἐκ τῆς ἡδ' ἀδελφὸς ἀν' τούτων γίνεσθαι &c.

ἡ κτίσιν ἀπορρογίμωτον ἐκ τῆς μὲν ὄντος. Scribendum est ἀπορρογίμωτον, ut habet Eusebius in loco supra citato. ἡμετέραν quoque scribendum, non ἡμετέραν. Hæc enim duo verba, licet unicâ litterâ distinguantur, multum tamen inter se differunt.

τῶν τούτων ὡς ἐπικατεσκευασμένων. Apud Eusebium in cap. 2. lib. 3. de Ecclesiastica Theologia, ita legitur hic locus: τῶν τούτων ὡς ἐπικατεσκευασμένων &c. In Florentino tamen & Sfortiano codice scriptum est ἐπικατεσκευασμένων.

In Caput XXII.

Pag. 106. Ὁ δὲ τὸ λέγεσθαι τισὶν. In annotationibus ad librum 21. Ammiani Marcellini, jam pridem monui, scribendum hic esse τισί: & Succorum angustias intelligi, quas describit Amm. Marc. in dicto lib. pag. 189. Easdem angustias commemorat Philostorgius in libro 3. Historiæ Ecclesiasticæ & τισί nomine, inter Daciam & Thraciam sitas. Sic autem eas describit, ὁ δὲ τισί τινες μάλιστα ἐπὶ τὴν ἐκείνην ἐπὶ ἐν χωρίον ἵσθαι τὸ συμπύσιον συλλεσμένον. Id est, Transitus angustii maximorum montium, qui hinc & inde in unum locum coarctantur, ita ut se mutuo complecti videantur. Intelligit autem Hæzum & Rhodopen montes, qui ex diversis partibus confluentes, eo in loco velut angulum quendam faciunt, ac se mutuo osculari, ut ita dicam, videntur. Quæ res veteribus occasionem fabulæ dedit, ut fingerent Hæzum juvenem & puellam Rhodopen mutuo quondam amore arfisse.

A Fabulam habes apud Ovidium in sexta Metamorphosi, quæ sic incipit.

Thraciam Rhodopen habet angulus unum & Hæzum.

Nunc gelidos montes, mortalia corpora quondam. Busbequius in epistola prima legationis Turcicæ, hunc saltum hodie vocari ait à Turcis, Capi Deruent, quasi dicas, portam angustiarum. Corruptum est hujus montis nomen in Epistola Aquileiensis Concilii ad Imp. Theodosium, quam edidit Sirmondus. Et quidem per Occidentales partes duobus in angulis tantum, hoc est in latere Dacia Ripensis ac Mæsia, fidei obfrepere videbatur. Per omnes autem tractus atque regiones à Succorum claustris usque ad Oceanum, manet intemerata fidelium atque una communio. Sic enim restituit Petrus de Marca in libris de Concordia Regni ac Sacerdotii, nostræ observationis secutus vestigia.

ἡμετέραν ἢ ἀλλόκοις &c. Hæc benigne intelligenda sunt, non quasi dicat Socrates, post Serdicensem Synodum Occidentales deinceps non communicasse cum Orientalibus. Id enim aperte falsum est. Etenim in Sirmiensi Synodo, quæ ab Occidentalibus adversus Photinum congregata est biennio post Serdicensi Concilio, Occidentales decreta sua miserunt ad Orientales Episcopos, communionis fovende causâ. Eiusque Orientales Episcopi rescripserunt, ut tradit Hilarius in fragmentis. Sic igitur intelligenda sunt hæc Socratis verba: Occidentales post Serdicensem Synodum, non facile nec temere, sed magnâ adhibitâ cautelâ communicasse cum Orientalibus.

τὰ ἀπὸ τῆς ἀδελφῆς γραφίσε τὰς. Epistola Constantis Augusti ad Constantium fratrem, quam hic refert Socrates, dubiæ fidei mihi videtur, nam & Athanasius nullam ejus epistolæ mentionem facit; & nomen Pauli, quod in ea exaratur, merito suspectam reddit epistolam. Paulus enim Episcopatu suo tunc potiebatur; nec Serdicensi Synodo interfuit; neque ejus decreto restitutus est, ut superius demonstravi. Quare si hæc Constantis epistola vera est, ante Serdicensem Synodum scripta fuerit necesse est. Denique epist. 1. Constantii ad Athanasium, quam mox refert Socrates, hanc Constantis epistolam falsi convincit. Ait enim Constantius, se litteris ad fratrem scriptis rogasse, ut Athanasio ad sua redeundi potestatem daret.

In Caput XXIII.

ἡ πολὺ σε κλυδωνίζετο. Hæc Constantii epistola una cum duabus aliis sequentibus, refertur ab Athanasio in defensione secunda, pag. 769. ἡ τὸ μάλιστα βολύειται. Apud Athanasium rectius legitur βολύειται, & pro ἀδυναμῆσθε scribitur ἀδυναμῆσθε.

ἐκεῖ γὰρ τὸ Καρδικὸν ἀναχωρησας. Athanasius post Serdicensi Concilio, primum Naïso commoratus est in Dacia. Qua in urbe litteras à Constante Augusto ad se scriptas accepit. Deinde relicto Naïso Aquileiam profectus est, ut ipse testatur in Apologetico ad Imperatorem Constantium.

ἡ τὸ τὸν ῥόμῳ ἀνιδραμῶ. Causam hujus pro-

fectionis suæ refert Athanasius in defensione secunda aduersus Arianos, ut scilicet Julio Papæ & Ecclesiæ Romanæ, à qua tam benigne exceptus fuerat, valediceret. Id enim significant hæc Athanasii verba: ἐγὼ δὲ δεξιὰ μὲν ἀνέλεθον εἰς τὴν βασιλέω συντάραξαι τὴν ἐκκλησίαν ἐπὶ ἑπισκόπῳ. Ego vero his litteris acceptis Romam perrexi, valedicturus Ecclesiæ & Episcopo. Verbum enim συντάραξαι, id significat, ut fufius observavi in annotationibus Eusebianis.

Pag. 109 ἰὺλιος ἑπισκόπος & κριστοβόρος. In codice Leonis Allatii & apud Athanasium in Apologia secunda aduersus Arianos defunt hæc verba ἑπισκόπος & Epiphanius vero Scholasticus pro his verbis legisse videtur ἰὺλιος ἑπίσκοπος & κριστοβόρος, &c. Quam lectionem secutus est etiam Christophorionus.

καὶ τὰς πόδας αὐτῶν ἀγάπησεν. Apud Athanasium legitur καὶ τὰς πόδας αὐτῶν ἀγάπησεν. Quod non probō. Nam aut scribendum est πόδας αὐτῶν ἀγάπησεν, supple: τὰς ἐπισημασίας, aut certe scribendum est τὰς πόδας αὐτῶν ἀγάπησεν, id est meminit inter vos charitatis memores. Atque ita legisse videtur Epiphanius Scholasticus. Sic enim vertit, Memores enim estis celestium promissionum, atque dilectionis, &c.

πῶς ἀπειράθει. In Florentino scriptum inveni πῶς ἀπειράθει. Atque ita legisse videtur Epiphanius, qui sic vertit, Frequenter enim terra patrique plurimum æstiuat.

Pag. 110. καὶ τοσούτους κινδύνους. In Codice Florentino & Sfortiano deest vocabulum τοσούτους. Codex vero Leonis Allatii ita scriptum habet hunc locum: ὅς ἐστι κινδύνων τοσούτων ἐθελήσαν ἰκεῖναι, &c. Sed priorum codicum lectionem confirmat Epiphanius Scholasticus, qui sic vertit: Qui cum tantis tribulationibus & periculis deuiceris, reddidit nunc vobis immaculatum.

παρὰ τὰς πόδας ἑαυτοῦ ἀποδεχθεὶς. In Codice Leonis Allatii & apud Athanasium scriptum est ἀποδεχθεὶς, quam quidem scripturam meliorem puto.

καὶ τῶν οἰκτιρῶν. In codice Leonis Allatii hic locus ita legitur: καὶ τῶν οἰκτιρῶν καὶ τῶν ποσῶν καμάτων κοινῶν γινώσκει. Apud Athanasium vero ita legitur καὶ τῶν οἰκτιρῶν καὶ τῶν ποσῶν καμάτων κοινῶν γινώσκει. Vulgatam tamen scripturam tuerent nostri codices & Epiphanius Scholasticus: nisi quod iste in suo exemplari legerat ἀπὸ τῶν ποσῶν καμάτων, sicut apud Athanasium & in excerptis Theodori legitur. Ita enim vertit hunc locum Epiphanius: *Disce scire quod nunc, fratres carissimi, cum omni diuina gratia Pastorem vestrum ac Presulem, tanquam vere ἀθανάσιον, cum his, qui tantorum laborum ejus participes sunt effecti.* In exemplari, quo usus est Epiphanius videtur scriptum fuisse ὡς ἀθανάσιον ἀθανάσιον.

Pag. 111. διακενόμενοι πρὸς τὸ κοινῶν. Scribendum puto διακενόμενοι πρὸς τὸ κοινῶν. Sic enim loquitur Socrates paulo inferius. Porro hanc historiam hausit Socrates ex Rufino. Apud Athanasium vero nulla hujus rei existat mentio.

γνώμην λυσιστεῖν. Scribendum potius ἀλυσιστεῖν, supple κρίσην. Quam emendationem con-

A firmat Rufinus. Sic enim habet: *Sed cum rem detulisset ad eos, quorum consiliis utebatur, neque ibi se velle accipere Ecclesiam, neque hic dare respondere, qui plus sibi singulis quique, quam absentibus consulebant.* Epiphanius quoque legit ἀλυσιστεῖν, ut ex versione ejus apparet.

Κροπον πορεύμενοι πρὸς ἡμετέραν ἐν ἀπασιν ἰστορίαις. Epiphanius Scholasticus legit πρὸς ἡμετέραν: sic enim vertit: *In omnibus perhibentes nostra æquitatis intentionem.*

εἰς τὰς ἀπὸ αὐτῶν ἐυχάς. Non dubito quin scribendum sit εἰς τὰς ἀπὸ αὐτῶν ἀκούσας διαβαίνουσας, quam lectionem in versione mea sum secutus.

πῶς ἀπὸ ψυχῆς γινώσκω. Sic ex codice Regio edidit Robertus Stephanus. Verum ex codice Allatii & ex Athanasio locum restituiimus hoc modo καὶ πῶς ἀπὸ ψυχῆς καὶ γινώσκω ἀσπασθὸν ἠγόρασθαι, quomodo etiam legit Epiphanius. In Florentino tamen & Sfortiano exemplari scriptum est καὶ πῶς ἀπὸ ψυχῆς γινώσκω.

πῶς ἀπὸ ἀνασκουῶ. Rectius in Sfortiano & Allatiano codice legitur ἀνασκουῶ. Apud Athanasium vero scribitur ἀνασκουῶ καὶ ἑσώσας ποσῶσιν, quod magis placet. Ita enim legit Epiphanius, qui sic vertit: *Ut autem omnis turba & seditionis occasio perimatur.*

καὶ τοῖς ἐν αὐγυστομνίῃ. In codice Leonis Allatii scriptum est αὐγυστοίκεν. Apud Athanasium vero αὐγυστομνίῃ. Variis modis scribi solet nomen hujus provincie. Alii eorum Augustamniam appellant, alii Augustanicam. Ita enim in multis cum Græcis, tum Latinis codicibus scriptum inveni.

Quidam etiam Augustanicam dixerunt: à victoria scilicet Augusti. Sic in subscriptionibus Episcoporum, qui formulam Acacii comprobauerunt, quas refert Epiphanius in hæresi Semiarianorum, legimus inter cætera: *πῶς ἀπὸ ἑπισκόπου & θμεῖναι αὐγυστοίκεν.*

In Caput XXIV.

Γράψαι τὴν καὶ αὐτὴν ἡ σύνοδος. Mallem scribere γράψαι δὲ. Porro hæc epistola Synodi Hierosolymitanæ habetur apud Athanasium in defensione secunda aduersus Arianos, unâ cum nominibus Episcoporum qui ei Synodo subscripserunt. Cæterum observanda est hic obiter auctoritas Hierosolymitani Episcopi, qui licet Metropolitanus non esset, vicinos tamen Episcopos ad Synodum evocavit absque permissu Cæsariensis Episcopi.

ὅτι ἐπὶ τῶν ἀλλων παροικίαις χειροτονεῖν ἐπιχειρῶ. De ordinationibus in Ægypto factis ab Athanasio hinc loquitur Socrates. Id enim actum esse dicit ab Athanasio postquam Pelusium venisset, que prima Ægypti urbs occurrit venientibus ex Syria. Quod si ita est, stare nullo modo potest id, quod quidam hodie asserunt, omnes ordinationes tam Episcoporum, quam Presbyterorum per Ægyptum ad Episcopum Alexandria pertinuissse. Verum hanc sententiam abunde refutavi in dissertatione de sexto canone Concilij Nicæni, quæ ad calcem harum annotationum est edita.

In Caput XXV.

Συνιστάσειτε τῶν τοῖς ὀνόματι κοινῶν αὐτῶν. Hujus loci restitutio debetur codici Leonis Allatii.

D ij

Florentinus enim ac Sfortianus nihil mutant; Sed scripturam codicis Allatiani plane confirmat Epiphanius Scholasticus, qui locum hunc Socratis ita vertit: *Sciendum autem, quod cum ista imperavit consobrinus eorum nomine Dalmatius, vocabulum Patris habens. Qui dum aliquantisper imperasset, a militibus interemptus est, non iubente Constantio, ut occideretur, nec tamen prohibente.* Consobrinum posuit Epiphanius pro patruale. Nam Dalmatius patruelis erat Constantii, utpote natus patre Dalmatio, qui frater fuit Constantini.

ὁ καλιούτῳ κωνσάντιν, &c. Idem tradit Eutropius: *Dalmatius Caesar haud multo post oppressus est factione militari. Constantio patruale suo sinente potius, quam iubente.*

νυκτομαχίας γδ αὐτῶν ἔργων. Intelligit nocturnam pugnam inter Romanos ac Persas ad Singara castrum Mesopotamiæ, in qua Saporis Persarum Regis filius occubuit; Romani vero ingenti strage confossi sunt, ut scribit Ammianus Marcellinus in libro 18. pag. 122. Ubi vide, quæ olim annotavi. Contigit hæc pugna anno Christi 348. Philippo & Salia Consulibus, ut scribit Idatius in Fastis: *His Consulibus bellum Persicum fuit nocturnum.*

Pag. 116. Ἐκωνσάντιν γδ ἀδελφίδος λῶ. Scribendum est κωνσάντιν. Erat enim Nepotianus Eutropiæ fororis Constantini filius, ut scribitur in Victoris Epitome, & apud Eutropium. Certè Epiphanius Scholasticus ita legit, ut emendavi. Sed in eo fallitur, quod fratrualem dixit Constantini, qui erat fororis filius. Sic enim vertit: *Fratruelis namque Constantini Nepotianus nomine Imperium assumpserat, gladiatorum manu suffulsus.*

In Caput XXVI.

κατὰ τῶν ὑπατειῶν σεργίου καὶ νιγρινίου. Idem scribitur in Fastis Idatii: *Sergio & Nigriniano Coss. His Consulibus Constantius occisus est in Gallis à Magnentio, & levatus est Magnentius die 15. Kal. Februar. Et Vetrano apud Sirmium Kal. Martii, eo anno, & Nepotianus Roma Cæsar tertio nonas Junias. Et pugna magna fuit cum Romanis & Magnentianis.* Quæ iisdem verbis Græce leguntur in Chronico Alexandrino ἐπὶ τῶν τῶν ὑπάτων ἀπεκτάνθη κωνσάντιν ὑπὸ μαγνηντίου, καὶ ἐπὶ τῶν μαγνηντίου ἀπὸ τοῦ καλιούτῳ Φεβρουαρίου, καὶ βετρανίου εἰς τὸ σίρμιον καλάνδρας μαρτυρίας, ἐν νεποτιανῶς ἀπὸ τῶν ἐπὶ τῶν ἀδελφῶν ἀπὸ τῶν ἰωνίων ἰωνίων. καὶ πόλεμος μέγας ἐγένετο μετὰ τῶν ῥωμαίων & μαγνηντιανῶν. Verum in Chronico Alexandrino male hæc referuntur Consulatu Limenii & Catullini, cum anno sequente contigerint. Qui fuit Christi 350.

ἐπιτοκράτωρ ἦν τοῖς ἀναθηλικῶς, &c. Constantius jam quidem antea Imperator erat Orientis. Tunc vero mortuo Constante, qui Occidentis Imperium obtinebat, Imperator totius orbis Romani à militibus appellatus est.

Pag. 117. ἐν κικυσοῖ. In codice Florentino nomen huius oppidi scribitur cum duplici e. *Κικυσοῖ ἢ θιόδωλον ἐὶ δολύμπος.* Olympius qui-

dem Episcopus erat Aëni urbis Thraciæ: Theodulus vero Episcopus erat Trajanopolis, testè Athanasio in epistola ad Solitarios. Eosdem Episcopos nominat in Apologetico de fuga sua pag. 703. Verum hæc præpostere referuntur à Socrate. Neque enim ante bellum Magnentianum gesta sunt, ut refert Socrates, sed confecto jam bello, anno Christi 356. ut rectè notavit Baronius.

λιόντι. Hujus insigne elogium legitur in Chronico Alexandrino, Sergio & Nigriniano Coss. Quod elogium desumptum est ex quopiam Semiariano scriptore. Verum Athanasius Leontium hunc ubique perstringit. Subdolum ejus ingenium egregie describit Theodorus in libro 2. Historiæ.

In Caput XXVIII.

ἔξωθεν εἰς τὴν μεγάλην ὄασιν. Sic etiam legitur apud Athanasium. Magis tamen placet scriptura codicum nostrorum Florentini ac Sfortiani, ἐξώθεν. Ut hæc de Sebastiano Duce Ægypti intelligantur, qui tum vice sacræ judicabat. Porro hæc omnia, ut jam dixi, præpostere narrantur à Socrate, cum gesta sint anno Christi 356.

ἰθυσάνυσαν ἢ ἐπιτοκόνος. Ita quoque legitur apud Athanasium. Sed apud Theodorum in lib. 2. Historiæ Eccles. cap. 14. ubi hic locus Athanasii refertur, pro ἰθυσάνυσαν legitur ἰθύνουσαν. Quod verius puto.

ἠδουχισίρον διαγῆν. In codice Florentino scriptum est ἠδουχισίρον, quod nequaquam spernendum videtur.

Ἐσώτηρ ὁ σεργίου καὶ τῶν ἀναθηλικῶν ἰωνίων. Idem legitur in Fastis Idatii, post Consulatum Sergii & Nigriniani. *His Coss. levatus est Constantinus Cæsar Id. Martii, & apparuit in Oriente signum Salvatoris die 3. Kal. Februar. Luna 28.* Verum auctor Chronici Alexandrini signum hoc visum esse dicit in Oriente nonis Maji circa diem Pentecostes. Cui consentiunt Cyrillus, Philostorgius ac Cedrenus. Idque confirmare videtur Socrates hoc loco. Ait enim hoc signum in Oriente apparuisse, tunc cum Gallus Cæsar Antiochiam intraret. Atqui Gallus Cæsar factus est Idibus Martiis, ut præter Idatium docet auctor Chronici Alexandrini.

In Caput XXIX.

Ὁ βασιλεὺς συνέδωκεν ἐπισκόπων ἐν τῷ σερμῶν. Quo anno celebrata sit Sirmienfis Synodus, in qua Photinus Episcopatu dejectus est, non convenit inter eruditos. Socrates quidem atque Sozomenus celebratam esse dicunt, post Consulatum Sergii & Nigriniani: quo anno ob civilis belli tumultum, in Oriente quidem nulli Consules fuere; in Occidentis autem partibus Magnentius Augustus cum Gaisone Consulatum gessit. Baronius vero in Annalibus Ecclesiasticis, eam Synodum celebratam esse contendit anno Christi 357. Consulatu Constantii Augusti nono & Juliani Cæsaris secundo. Verum Dionysius Petavius primum in animad-

versionibus Epiphaniæ, deinde in dissertatione de duplici Synodo Sirmiensis, certissimis argumentis demonstravit, annum ejus Synodi recte assignatum fuisse à Socrate, post Consulatum Sergii & Nigriniani, qui fuit annus Christi 351. Scio Jacobum Sirmundum duos libellos scripsisse, quibus Baronii sententiam adversus Dionysium Petavium asserere conatus est. Sed cum ipse eos libellos non ediderit, satis ostendit se fallitatem opinionis suæ tandem agnovisse.

Ἐπιφάνιος ἀναγκάσθη μάρτυρ. ὁ ἀπὸ Δύσεως. Episcopi, quos hic nominat Socrates, non in illa Sirmiensis Synodo sederunt, quæ collecta est adversus Photinum post Consulatum Sergii & Nigriniani, anno Christi 351: sed in altera, quæ collecta est Eusebio & Hypatio Consulibus anno Christi 359. paulo ante Ariminense Concilium: & quæ formulam illam edidit, quæ postea Arimini recitata est, cui præfixa erant Consulium nomina. Atque id manifeste docet Germinius in epistola ad Valentem, quæ refertur in fragmentis Hilarii, & Epiphanius in hæresi Semiariorum. Certe prior illi Sirmiensis Synodo adversus Photinum congregatæ, soli Orientales Episcopi interfuerunt. Ut testatur Hilarius in libro de Synodis, & Vigilius Taplensis Episcopus in libro quinto adversus Eutychem: Vigilius quidem hæc verba sunt: *Illius vero Catholici Concilii apud Sirmiam contra Photinum ex toto Oriente congregati, quis sufficiat multiplices fidei sanctiones comprehendere, &c.*

Ἐπιφάνιος ἡρακλείας. Georgius hoc tempore, id est post Consulatum Sergii & Nigriniani, nondum erat Episcopus Alexandriæ. Creatus est enim Episcopus Consulatu Constantii Augusti octavo & Juliano Cæsaris primo, quod est anno Christi 356. Quocirca sedere non potuit in priorè illa Synodo Sirmiensis, quæ Photinum deposuit anno Christi 351. Idem de Hosio quoque dicendum est, qui eo tempore sub ditione debebat Magnentii: nec Sirmium adhuc fuerat relegatus.

Ἰππατίας ἡρακλείας. Anno Christi 356. Heracleæ in Thracia Episcopus adhuc erat Theodorus, ut constat ex Athanasio in epistola encyclica ad Episcopos Aegypti ac Libyæ, pag. 290. quam scripsit Athanasius anno Christi 356, post ingressum Georgii. Quare Hypatianus post hunc annum factus sit oportet Episcopus Heracleæ. Ejusdem Hypatiani meminit Sozomenus in lib. 6. cap. 7.

Ἰππατίας ἐπιφάνιος. In codice Sfortiano scriptum est ἀπὸ Δύσεως ἰππατίας autem vocat Socrates Ludos Circenses, quos Consules initio Consulatus sui edebant: quod Latini dicunt Consulatum dare. Sic in libello Episcoporum Arelatensis Provinciæ, qui oblati sunt Leoni Papæ, loquuntur Antistites Gallicani. *In hac urbe, quicunque intra Gallias ex tempore prædictorum ostentare voluit insignia dignitatis, Consulatum suscepit & dedit.* Quidam autem Consules præter Circense spectaculum, scenicos quoque ludos & venationem populo dabant. Quemadmodum fecit Asterius Consul, sicut ipse

A testatur his verbis, quos Virgilio à se emendato præfixit.

*Distinxi emendans gratum mihi munus amici
Suscipiens, operi sedulus incubui.*

*Tempore, quo penaces circo subjunximus, atq;
Scenam ipsi Euripo extulimus subitam.*

*Ut ludos, curruisque simul, variumq; ferarum
Certamen junctim Roma teneret ovans.*

*Ternū quippe sofos merus: terna agmina vulgæ
Per caveas plausus concinnere meos.*

*In quæsum fame, census jactura cucurrit.
Nam laudis fructum talia damna serunt.*

*Sic tot consumptis servant spectacula gazas,
Æstorumque trium permanet una dies.*

B *Asteriumq; suum vivax transmittit in avum,
Quis parvas trabes tam bene donet opes.*

ὁ δὲ ἡμιούρτες ἐπαζα. Hoc loco codex Sfortianus aliquot verbis auctior est. Sic enim habet: *ὁ δὲ ἡμιούρτες ἐπαζα ὅτι ἐπὶ τῶν λῶ ἀείσων.* Optime, ut equidem judico. Id est, *Et vero, qui in urbe Sirmio remanserant, fecerunt quidpiam, quod non aequè ab omnibus probatum est.* Certe formulam fidei, quæ in Concilio Sirmiensis contra Photinum edita est. Hilarius quidem in libro de Synodis, ut Catholicam commendat: Athanasius vero in libro de Synodis Arimini & Seleuciæ, eam condemnat ac rejicit, perinde ac reliquas ab Arianis conscriptas. Neque vero de hac sola fidei formula Hilarius & Athanasius inter se dissentiunt, verum etiam de aliis; verbi gratiæ de Antiochena. Nam Hilarius quidem fatetur Orientales merito novas fidei formulas condidisse, cum novæ hæreses adversus Ecclesiam surrexissent. Athanasius vero novas illas fidei formulas callide ab Arianis compositas esse contendit, ad destructionem Nicænæ. Porro in hoc Socratis loco, pro ἀείσων mallem scribere ἀείσων.

In Caput XXX.

Ἰππατίας ἡρακλείας ὁ ἀπὸ Δύσεως. Dupliciter hic fallitur Socrates, & cum illo Sozomenus. Primum quod tres fidei formulas in Sirmiensis contra Photinum Synodo scriptas esse censuit, cum unâ tantum in ea Synodo conscripta sit formula, quam præter Socratem refert Athanasius & Hilarius in libro de Synodis. Deinde quod formulam fidei, quæ in Sirmiensis contra Photinum Synodo Græcè promulgata est, à Marco Arethufio dictatam esse asserit. Atqui Marcus Arethufius non hæc, quam dixi formulam dictavit, sed aliam cui præfixa erant Consulium nomina, & quæ postea Arimini recitata est, ut ex Germinii epistola jam pridem observavit Nicolaus Faber in Præfatione, quam scripsit ad Fragmenta Hilarii. Distinguendæ sunt igitur tres Synodi Sirmiensis, quarum singulæ suam formulam ediderunt. Prima fuit contra Photinum anno Christi 351. Altera anno Christi 357. In qua conscripta est Hosii & Potamii blasphemia. Tertia celebrata est Eusebio & Hypatio Consulibus anno Christi 359. in quâ conscripta est fides illa, quam Marcus Arethufius dictavit.

driam : & Germinium quidem ab urbe Cyzico Sirmium evocavit: Cecropium vero Laodicea misit Nicomediam. Ex his Athanasii verbis nequaquam id conficitur, Germinium prius Episcopum fuisse Cyzici. Alioqui idem dicendum esset de Gregorio ac Cecropio; hunc scilicet prius Laodicea, illum vero prius in Cappadocia fuisse Episcopum. Quod cum in istis perspicue falsum sit, de Germinio quoque dici non potest. Promotus autem est ab Arianis ad Sirmiensem Episcopatum, eo quod dogmatis ipsorum acerrimus esset propugnator. Docet id Athanasius in epistola encyclica ad Episcopos Aegypti ac Libyæ, pag. 290: ἐν τῷ αὐτῷ ἐπιστολῆς ἐπιπέμειν ἐπὶ τῶν ἐπισκόπων τῆς αἰγυπτίας καὶ τῆς λιβυαίας ὁ ἄγιος ἰεροσολύμων ἐπίσκοπος τῆς αἰγυπτίας ὄντως, εἰς τὸ τοιοῦτον ἔθετο.

In codicibus nostris Sfortiano & Allatiano hic loctus ita legitur ἰεροσολύμων ἐπίσκοπος τῆς αἰγυπτίας καὶ τῆς λιβυαίας. Quibus contentit interpretatio Epiphani Scholastici. Apud Athanasium vero & Hilarium defunthæc verba

Pag. 125,

καὶ ἀναδίδῃ. In Athanasii libro de Synodis legitur ἀναδίδῃ rectius, ut ex Latina editione constat.

τίτοις ἢ φωτεινῶν συνθήκων. Existimavit Socrates tres fidei formulas in Sirmienfi contra Photinum Synodo conscriptas esse. Addit igitur Episcopos, qui in ea Synodo residebant, iussisse Photino, ut formulis illis subscriberet. Sed cum superius ostensum sit à nobis, unam duntaxat fidei formulam ab illa Synodo editam fuisse, eam scilicet, quæ priore loco commemoratur à Socrate, huic uni subscribere rogatus est Photinus.

Pag. 126.

καὶ τὸν συνυποστεινῶν τῶν λόγων. Epiphanius in hæresi Photinianorum scribit, Photinum cum in Sirmienfi Synodo, sic enim legendum est, non Sardienfi, damnatus ac depositus fuisset, adiisse Constantium, petiisseque ut coram iudicibus ab ipso nominatis de fide disputaret. Constantium vero Basilio quidem Ancyra Episcopo iunxisse, ut contra Photinum disputationem susciperet: iudices vero seu auditores ejus disputationis dedisse Thalassium, Datianum, Cerealem & Taurum Comites. Ex his Thalassius primas apud Imperatorem obtinebat, ut tradit Zosimus in libro 2. Et Præfectus Prætorio missus est in Orientem unà cum Gallo Cæsare, anno Christi 351. Mortuus est autem anno Christi 353. Constantio Augusto 6. & Gallo Cæsare 2. Coss. ut tradit Marcellinus in lib. 14. Proinde Sirmienfi Synodus, & disputatio Basilii contra Photinum, non potest cadere in annum Christi 357. ut vult Baronius. Huc accedit, quod scribit Epiphanius, in ea disputatione Basilii contra Photinum, Notarium fuisse Callicratem, qui erat exceptor Rufini Præfecti Prætorio. Fuit autem Rufinus Præfectus Prætorio per Gallias Consulatu Constantii 6. & Galli Cæsaris 2. ut docet Marcellinus in lib. 14. Sed biennio ante Præfectus fuerat Illyrici. Anno autem Christi 357. non Rufinus, sed Anatolius Præfecturam Prætorii gerebat per Illyricum. Sed & ex Episcopatu Germinii manifeste colligitur, Sirmien-

A sem contra Photinum Synodum, in qua Photinus Episcopatu dejectus est, non esse celebratam anno Christi 357. Etenim antequam Georgius pulso Athanasio Alexandrinam sedem invaderet, jam tum Germinius Episcopus erat Sirmii, ut docet Athanasius in Epistola encyclica, quam scripsit ad Episcopos Aegypti ac Libyæ, tunc cum Georgius Alexandrinam Ecclesiam occupasset. Porro Georgius Alexandrinam sedem occupavit ineunte anno 356. ut constat ex protestatione Alexandrinorum, quæ legitur ad ealeem epistolæ Athanasii ad Solitarios. Cum ergo ante annum Domini 356. Germinius Episcopus fuerit Sirmii, Photinus quoque cui successit Germinius, ante hunc annum depositus fuerit necesse est. Certe Athanasius in epistola ad Solitarios pag. 860. ubi ordinationes exterorum hominum à Constantio factas recenset, primam commemorat ordinationem Gregorii; deinde Germinii & Cecropii, postea Auxentii, ac postremo Georgii. Ex his Gregorius quidem Alexandrinis datus est Episcopus anno Christi 341. Germinius vero in locum Photini factus est Sirmienfi Episcopus anno Christi 351. cum à Constantio Sirmii agente accitus fuisset, ut docet Athanasius in loco supra citato: quem interpretes Latinus perperam vertit. Cecropius autem eodem anno factus est Episcopus Nicomediz, ut colligitur ex supradicto Athanasii loco. Auxentius denique ad Mediolanensem Episcopatum promotus est anno Christi 355: & sequente anno Georgius Alexandrinam sedem invasit.

Brorum hominum à Constantio factas recenset, primam commemorat ordinationem Gregorii; deinde Germinii & Cecropii, postea Auxentii, ac postremo Georgii. Ex his Gregorius quidem Alexandrinis datus est Episcopus anno Christi 341. Germinius vero in locum Photini factus est Sirmienfi Episcopus anno Christi 351. cum à Constantio Sirmii agente accitus fuisset, ut docet Athanasius in loco supra citato: quem interpretes Latinus perperam vertit. Cecropius autem eodem anno factus est Episcopus Nicomediz, ut colligitur ex supradicto Athanasii loco. Auxentius denique ad Mediolanensem Episcopatum promotus est anno Christi 355: & sequente anno Georgius Alexandrinam sedem invasit.

C λόγον συνήγαγεν. In Codice Leonis Allatii legitur λόγους. Atque ita legit Epiphanius Scholasticus, ut ex versione ejus apparet. Sic enim vertit: Et in fuga consistens, postea libros utraque lingua conscribat &c. μνηστικῶν ἐν τῇ ἰωαννῆ τῆς πρίστου ἐκδόσει. Sumpsit hæc Socrates ex Athanasii libro de Synodis Arimini & Seleucia. Verùm in eo hallucinatur, quod ea, quæ Athanasius dixerat de tertia Sirmienfi formula, cui præfixi erant Consules, Socrates tribuit secundæ, ab Hosio & Potamio conscriptæ. Locus Athanasii extat pag. 904. quem ob prolixitatem hic adscribere superfluum. Socratis errorem secutus est Petavius in animadversionibus ad Epiphanium pag. 318.

In Caput XXXI.

εἰς ἐξορίαν ἀπέσταλτο. Jam superius observavi, Hosii exilium Sirmienfi & fidei formulam ab illo conscriptam, hæc præpostere referri à Socrate. Lapsus enim Hosii contigit anno Christi 357. ut recte notavit Baronius.

In Caput XXXII.

μὴν Ἰούλιον. Rectius in codice Allatii scribitur μὴν Σεπτεμβρίου. Epiphanius Scholasticus montem Seleucum vocat. Hujus loci situm habemus in itinerario Hierosolymitano. Nam post descensum Gauræ montis, sequitur μνηστικῶν Cambrono millia 8. Mansio monte Seleuci millia 8. Pag. 127.

πρὸς τὴν πρυτανικὴν ἀρχὴν μὴδὲ. Paulo aliter Idatius in Fastis: Constantio 6. & Constantio 2. His Coss. Magnentius se interfecit in Gallia apud Lugdunum die 3. Idus Aug. & Decentius frater Magnentii laqueo se suspendit 15. Kal. Septemb. In Chronico autem Alexandrino annus quidem necis Magnentii perperam designatur: dies vero notatur 4. Idus Augusti.

In Caput XXXIV.

τὴν μὴδὲσαν τῶ βασιλεῖ. Hunc locum correxi ex codice Allatii, & ex Sozomeno ac Cedreno. Nam Codex quidem Allatii ita scriptum habet: ἀνεῖλε μὴδὲσαν τας βασιλεῖς ἢ Κοπὸν ἀνδρ. Sozomenus vero in libro 4. cap. 7. ita scribit: καὶ μὴδὲσαν τας ἢ τῶ βασιλεῖ ἢ ἀπὸ νεωτερισμῶν μάρτυρον τῆ ἢ κοιὰς ορα, & ἢ τῶ ἢ ὑπαρχον δογματιανὸν ἀνεῖλεν. Epiphanius tamen Scholasticus vulgatam lectio-nem secutus est, quam & nostri Codices retinent, & auctor Chronici Alexandrini confirmat.

Pag. 129. ἐπὶ πλὴν γαλιαν. Rectius in codice Leonis Allatii scriptum est ἐπὶ πλὴν Ἰταλιαν. Quam scripturam in versione mea secutus sum.

Ἰούλιος μὲν ὁ τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπος ἐτελεύτησε. Obiit Julius pridie Idus Apriles, Constantio Augusto 5. & Constantio Cesare Consulibus, quod est anno Christi 352. cum sedisset annos quindecim, mensem unum, dies undecim, ut legitur in vetustissimo libro de Pontificibus Romanis, qui editus est unà cum Cyclo Victorii A quitani.

In Caput XXXV.

καὶ ἑαυτῶν κρίσιμα ποιῶν. In codice Leonis Allatii hic locus ita legitur: ἐξ ἀπορῆς ἢ διαλογισμοῦ, & ἑαυτῶν κρίσιμα ἐκποιῶν ἢ ἠδῶν. Ego vero particulam & delendam esse censo.

Pag. 130. εἰζὺν ἱερειτικοί. Epiphanius Scholasticus legisse videtur ῥητορικοί. Sic enim vertit: Contem-plantem autem Philosophi, libros Platonis & Plotini declarantes, ea, qua artificiosè ab Aristotele sunt conscripta, redarguunt. Differunt tamen Sceptici philosophi ab ἱερειτικοίς, ut species à genere. Duo enim fuerunt generum philosophorum, ut in primo libro scribit Laëtitius. Alii fuerunt δογματικοί, alii ἱερειτικοί, id est hæsitantes.

πῶς ἐστὶν ἀγέννητος ἢ γέννησις. Hoc loco ἀγέννητος ponitur pro ἀνάρχος: id est, principii exper-te. Epiphanius Scholasticus legisse videtur ἀγέννητος. Sic enim vertit: Quamobrem nec intelligere potuit, quomodo sit ingeniti generatio &c. Paulo post scribendum videtur καὶ ὅπως τὸ γέννησιμον &c.

παρὰ τοὺς τοὺς ἀριστικῶν λέγειν. In codice Leonis Allatii legitur τὰ ἱερειτικῶν λέγειν, rectius meo quidem iudicio. Vulgatam tamen lectio-nem tuetur Epiphanius Scholasticus, & Suidas in voce ἀέτιος, ubi hunc Socratis nostri locum describit.

In Caput XXXVI.

Ἐπὶ τῆς ἑριακοσίως. Idem numerus habetur apud Sozomenum in lib. 4. cap. 9. Sed vix credi-

abile est, tantum numerum Episcoporum ad hoc Mediolanense Concilium convenisse. Potius crediderim mendosus esse tam Socratis, quam Sozomeni codices, & pro ἑριακοσίως, scriben-dum esse ἑριακόων. Certe in epistola Concilii Mediolanensis missa ad Eusebium Vercellensem Episcopum, triginta tantum Episcoporum nomina leguntur, qui in damnationem Athana-sii, Marcelli atque Photini consenserant. Intee quos quidam etiam Orientis partium Episcopi recensentur, ut videre est apud Baronium ad an-num Christi 355.

παυλῖνος ὁ τῆς Τρεβιρένης. Paulinus Treverensis Episcopus non interfuit Mediolanensi Concilio, sed Arelatensi, quod ante biennium fuerat con-gregatum anno Christi 353. Vide Baronium.

ὁ μὲν ἄλβας τῆς Ἰταλιανῆς μητροπόλεως. Idem le-gitur apud Sozomenum. Sed Baronius jam pridem monuit, Albam hęc positam esse pro Medio-lano. Non enim Alba Metropolis fuit Italiz, sed Mediolanum. Et Dionysius, qui tunc Constantio atque Arianis restituit, non Albz erat Episco-pus, sed Mediolani, ut testatur Athanasius in epi-stola ad Solitarios.

In Caput XXXVII.

Ἀπαντῶσε ἐβλίεωσεν. Post hæc verba in edi-tione Roberti Stephani integra linea erat omis-sa, quam ex optimis codicibus Florentino ac Sfortiano restitui.

Λιοντίου τελευτήσαντος. Mors Leontii Antio-chensis Episcopi accidit anno Christi 356. Con-stantio Romæ tum degente, ut recte observat Baronius.

δοξοδότης αὐτῶ τῆς διακονίας τῶ ἀέτιον. Leontius Antiochensis Episcopus Aëtium primo quidem ad Diaconatum exverat: postea vero re-prehensus à Diodoro & Flaviano, quod homi-nem malis studiis innutritum, & impiorum do-gmatum assertorem, ad sacros ordines promovisset, Diaconatu cum abdicavit, ut scribit Theo-dorus in libro 2. Historiæ Ecclesiasticæ capite 24. Eudoxius igitur simulatque Antiochensis Ecclesiæ Episcopatum suscepit, Aëtium in pristinum gradum restituere conatus est.

Ἐπὶ τὰ κατὰ ἀθανασίον ἀπεπέμφαντες. Non dubito quin Socrates scripserit παραπέμφαντες. Quod cum non animadvertisset Christophorus, aliquot verba adjecit contra fidem scripto-rum exemplarium, quæ nos non sine causa ex-punximus. Certe Epiphanius Scholasticus ea non agnoscit. Sic enim vertit: Fornum igitur, qui in Ariminio convenerunt, Orientales ea, qua de Athanasio gesta sunt silentio tradentes, ad Conci-lium se occurrisse dicebant.

ἄλλω ἢ ἐκδοσὶν αἰτίως. Scribendum est uno ductu absque ulla distinctione: ἀναγνώσκουσι πεποιθήσαντες ἄλλω ἐκδοσὶν αἰτίως, quemadmo-dum legit Epiphanius Scholasticus. Sic enim ver-tit hunc locum: Hæc dicentes & chartulam pro-manibus habentes, legi fecerunt secundam expo-sitionem fidei Sirmii prolata, quam ibi quidem, sicut pr. dixi, celaverunt: Arimini autem ostensa est. Paulo post lego: φανερὰ ἀποδείξαντες.

ἡ τὴ ἐκ ῥωμαϊκῶν ῥῶν ἡμιλευμένη. Jam superius obliuavi tertiam hanc expositionem fidei ex Græco sermone translata non fuisse, sed Græce dictam à Marco Arethulio. Certe Athanasius, qui eam refert in libro de Synodis, eam ex Græco in Latinum sermonem conuersam esse non dicit, cum tamen ubi aliquod monumentum ex Latina lingua in Græcam translatum adducit, lectorem ea de re admonere perpetuo soleat. Porro hæc verba, quæ initio posui, usque ad vocem ῥήμασιν, desunt in editione Roberti Stephani, nec habentur apud Epiphanium Scholasticum.

pag. 133. ἀπὸ πάσης κατὰ ἑλληνικῆς ἑθνησίας. Apud Athanasium in libro de Synodis p. 875. legitur κατὰ ἑλληνικῆς ἑθνησίας.

ἑμῶν ὃ λέγομεν ἢ ὑπὸν πῶ πατρὶ κατὰ πάντας. Hanc postremam partem Sirmiensis hujus formulæ refert Germinius in epistola ad Rufinum, Palladium & cæteros his verbis: Nam sub bonæ memoriæ Constantio Imperatore, quando inter quosdam cæperat esse de fide dissentio, in conspectu ejusdem Imperatoris, presentibus Georgio Episcopo Alexandrinorum Ecclesiæ, Pancratis Pelusiæ, Basilio Episcopo tunc Anquiriano, presente etiam ipso Valente & Ursacio, & mea paruitate, post habitam usque in noctem de fide discussionem, & ad certam regulam perductam, Marcum ab omnibus nobis electum fidem distulisse; in qua fide sic conscripserunt est: Filium similem Patri per omnia, ut sanctæ dicunt & docent scripturæ. Cujus integre professionis consensimus omnes, & manu nostra subscripsimus. Exstant eorum subscriptiones apud Epiphanium in hæresi Sirmianorum capite 22. quæ huic formulæ subjungi debent. Ejusdem Sirmiensis formulæ mentio fit in expositione fidei apud Seleuciam, quam refert Epiphanius in dicta hæresi capite 25. ὅτι ἡ πατὴρ τῆς αἰῆς ἰσοδυναμοῦσι τῷ υἱῷ ἐν σιμῶν ὑποῦλω ἐκτεθεῖσα πῆσις, ὅτι τῆς ἐκείνου βασιλείας ἡμεῖς, ἡμεῖς ἔσμεν οἱ ἐπισημαίνοντες τῆς αἰῆς, ἢ ὑπὸν ἡμεῖς οἱ παρόντες, βασιλεῖς, μαρκῶ, καὶ γιαννῶ, ὁ τῆς ἀλῆθειας ἐκείνου κοῖ, ἀνακράτης, καὶ ὑπατιανός, καὶ οἱ ἀλλοῖσι ἐπίσκοποι τῆς δόξης. Porro cum hac fidei formulâ eam, quæ Sirmis nuper expressa est coram religiosissimo Imper. nostro Constantio, prorsus consentire, norunt qui fidem illam legerint, cui subscripserunt, qui aderant, Basilius, Marcus, Georgius Episcopus Alexandriæ, Pancratis & Hyrsianus, & plurimi Occidentis Episcopi.

pag. 134. μάλιστα ὃ ἀθανάσιος. Locus Athanasii, quem adfert Socrates, exstat initio epistolæ de Synodis Arimini & Seleuciae.

πάντες ὃς φέρει τὴν ἰδὴν ἀρετὴν βλάπτοντες. Scribendum est πάντες ὃς ex Athanasio. καὶ αἰώνιον ὃ αὐτὸν βασιλεῖα εἰρήκασιν. Hunc enim titulum habet expositio fidei Sirmiensis: ἐξ ἑτέρας δὲ αἰῆς ἢ κατὰ ἑλληνικῆν ὅτι παρὰ ἡμῶν διαθεῖται ἡμεῖς ἰσοθεῖς αὐτῷ καὶ καλλινίκῳ βασιλείας καὶ σάντιν αὐτοῦ ἡμῶν ἢ αἰώνιον ἑκάστω &c. ut legitur apud Athanasium in libro supra citato. Quæ verba ideo hic adscripsi, quod Socrates noster eandem formulam referens, titulos istos prætermisit. Cæterum Constantius adeo credulus fuit hujusmodi assentionibus, ut in edictis & epistolis de se

ipso loquens, æternitatem suam interdum diceret, ut testatur Ammianus Marcellinus in libro 15. haud procul ab initio.

τὴν ἀμείδιαν ἐκ τῶν ἑξαβήλων. In codice Leonis Allatii scriptum est ἑξαβήλων, quod magis probo. Paulo post pro τῆς ἐπισημασίας, codex Allatii & Athanasius habent ἀπαρτίσις.

ἢ τῶν ὃς ἡμεῖς ἐκείνου. Rectius apud Athanasium scribitur ἐκείνου.

εἰς τὴν ἑξουσίαν. Melius apud Athanasium legitur εἰς τὴν παρὰ τοῦ ἁγίου φρονίας. Montanus enim intelligit, quibus insania ac dementia merito attribui solet.

ἐκ τῆς τῆς θεῶν κληύσεως. Hæc epistola Arimini Concilii exstat Latine apud Hilarium inter

fragmenta libri de Synodis; unde nos versio loco eam hic adscriptimus. Nemini porro mirum videri debet, quod Græca interpretatio à Latino exemplari tantopere discrepet. Ita enim à Græcis interpretibus fieri solet, quoties Latina in Græcum sermonem convertunt, quemadmodum perspicui potest ex epistolis Imperatorum, quæ in Eusebii Historia Ecclesiastica leguntur. Sed cur aliunde exempla repetimus, quam ex hac epistola: in qua tot fere menda interpretis occurrunt, quot periodi. Principium autem hujus epistolæ ita vulgo legitur apud Hilarium: *Lubente Deo ex præcepto pietatis tue credimus fuisse dispositum, &c.* Scilicet in manuscripto codice, quo usus est Jacobus Sirmundus legitur: *lubente Deo, &c.* Quomodo etiam legit Græcus interpres: quem nos hic secuti sumus. Nec immerito suspicari aliquis possit, *lubente Deo*, scriptum esse pro *lubente*.

ἀδελφῶν ποιεῖ. Articulus ἢ desit in nostris exemplaribus, Regio, Florentino & Stortiano. Habetur tamen apud Athanasium in libro de Synodis.

ἢ ἐν ἑσάκιον τὸ ἐκείνου. Hæc non satis coherent cum superioribus. Suspicio itaque hunc locum transpositum fuisse in Latinis exemplaribus. Post hæc igitur verba, *Veneris hereticorum aditus panditur*, collocanda esse existimo ea, quæ inferius leguntur hoc modo: *Constantino presentem in hoc cum magno examine fuisse conscripserunt &c.* usque ad illa, *Potestatem regendi orbis accepit.* Quibus subjungenda sunt illa: *Idco Ursacius & Valens &c.*

ἢ τὴν ἐκείνου τὸ ἑξουσίαν τῆς ἑξουσίας. Supra ad caput 20. hujus libri, multa observavimus de hac Synodo Mediolanensi prima, in qua Ursacius & Valens oblato satisfactionis libello Arianam hæresin damnauerunt. Idem confirmant supradicti Ursacius & Valens in altero libello, quem Romæ postea obtulerunt Julio Papæ his verbis:

Hereticum vero Arium &c. Sicut per priorem nostrum libellum, quem apud Mediolanum porreximus, & nunc & semper anathematizasse protestamur.

ἢ ἡμεῖς ἡμεῖς καὶ τῶν ἀποστόλων. In Latino exemplari, *Assistentibus etiam Legatis Romana Ecclesiæ.* Porro hi Legati Ecclesiæ Romanæ præfuisse mihi videntur Synodo Mediolanensi; Idq; ex eo conjicio, quod Hilarius in fragmentis scribit, hæresin Photini in hac Synodo Mediolanensi à Romanis esse damnatam. Quod certe non diceret, nisi Romani huic Synodo præfuisent. De eadem Synodo Mediolanensi loquitur

Liberius Papa in epistola, quam per Luciferum A misit ad Constantium Imperatorem : *Que est pax clementissime Imperator, cum sint ex partibus ipsis quatuor Episcopi, Demophilus, Macedonius, Eudoxius, Martyrius, qui ante annos octo, cum apud Mediolanum Arian sententiam hereticam nolissent damnare, de Concilio iratis animis exierunt.* Hæc autem epistola scripta est à Liberio, non anno 354. ut vult Baronius, nec rursus anno 355. ut affirmat Petavius in libello de duplici Synodo Sirmiensis, sed anno Christi 356. Nam Liberius in eadem epistola diferte testatur, Georgium tunc temporis Alexandrino Episcopatu potitum fuisse. Id autem contigit in eunte anno Christi 356. Quare mendum est in illis verbis, *Ante annos octo*; malimque scribere, *ante annos novem.* Quod idem valet ac si diceret, *decimo abhinc anno.*

αποποιεσθαι. Postrema vox deest in omnibus nostris codicibus, & apud Athanasium ac Sozomenum.

παλιον γινωσκοντες διωκτες. Latinus codex, quo usus est Græcus interpres hujus epistolæ, auctior fuisse videtur eo, quem nobis exhibuit Hilarius. Nam apud Hilarium hæc solum habentur : *Nunc etiam conantur convellere, quod fueras positum ratione.* Nos ut Latina interpretatio Græcis aliquatenus responderet, reliqua hic supplevimus.

ωσθ' ο κωρος βραχυς. Nihil hic vidit Græcus interpres. Latina enim sic habent : *Et quidem hæc brevi tempore sepe mutasse manifestum est.* Quæ adversus Ursacium & Valentem eorumque ad seclæ dicuntur, qui fidei formulas novas quotidie promulgabant, nullam se fidem certam habere hoc indicio demonstrantes, quemadmodum obicit illis Athanasius non uno in loco.

Pag. 138. μητε φρις υβρει ηδ τι τιλαυτηκοτων. Hoc loco Græcum interpretem secutus, Latinum exemplar hujus epistolæ correxi. Nam in fragmentis Hilarii vulgo hic locus ita legitur : *Ne vel permittat Clementia tua jura vetera convelli.* Sed in manuscripto codice, quem viderat Jacobus Sirmundus, ita legebatur. *Ne vel aliquid permittat Clementia tua injuriam veterum convelli.* Unde nos veram lectionem odorati sumus.

τοις ανισησασιν ωμοτυτα. Graviter hic lapsus est Græcus interpres. Latinum enim exemplar hujus Epistolæ sic habet : *Quia ista novitate non solum fideles populi perturbati sunt, verum etiam infideles ad credulitatem versantur accedere.* At Græcus interpres pro, *credulitatem*, legit *crudelitatem*, sicut ex versione ejus apparet.

πλωστω αναδιδασκει τον θεοτυτα. Melius apud Athanasium scribitur *αναδιδασκει τον θεοτυτα.* Neque enim probabile est Episcopos Divinitatem Imperatoris dixisse.

Pag. 139. κωσαντινικητης. Hæc Epistola Constantii, unâ cum responsione Episcoporum Ariminensium exstat apud Athanasium in libro de Synodis sub finem.

Pag. 140. η φρωτη μιν ληστεα. Fallitur hic Socrates. Non enim post Ariminensem Synodum Liberius in exilium missus est, & Felix Diaconus in ejus locum subrogatus; sed diu antes, anno Christi 356.

κω τη αρειανη διξη αμα η. In Regio codice, quo usus est Robertus Stephanus, post vocem *αμα* tria puncta superne notata sunt, quæ aliquid hic deesse significant. Nos ex duobus optimis codicibus Florentino ac Sfortiano, insignem lacunam hujus loci supplevimus. Porro Felicem Diaconum, qui in Liberii locum ab Acacio subrogatus est, nunquam Arianum fuisse contendit Baronius, sed Arianorum duntaxat communionem pollutum. Idem affirmat Theodoritus in libro 2. Historiæ.

βιαχη η βασιλικων προσαγματων. Scribendum Pag. 141. *βιαχη η εν η βασιλ. προσαγματων.*

ετιρον ποιω η εν αυτη συνιδειν. Legati Ariminensis Synodi, qui ad Constantium missi fuerant, cum corrupti fuissent ab Ursacio & Valente, Concilium celebrarunt in oppido Thraciæ Nicæ, 6. Idus Octobris, Eusebio & Hypatio Coss. In quo Concilio primum quidem excommunicationis sententiam, quam Ariminenses Episcopi tulerant adversus Valentem & Ursacium ac reliquos, resciderunt; eosque Catholicos esse ac semper fuisse pronuntiarunt. Deinde formulam fidei hæreticam promulgaverunt. Exstat pars actorum in fragmentis Hilarii sub finem, ubi & nomina quatuordecim legatorum recensentur.

τη εν νικη. Lego *πλω εν νικη.* Et paulo post ubi scribitur *διετιλον γδ γηλωμοροι*, lego *διετιλον τε γηλωμοροι*, quomodo legit etiam Epiphanius & Christophorus.

In Capite XXXVIII.

γητνιαζεις εν κωνσταντινουπολη. Hic locus in primis notandus est. Ex eo enim colligimus Episcopum urbis Constantinopolitanæ ordinandi jus jam tum habuisse per Hellepontum ac Bithyniam ante Concilium Constantinopolitanum. Idem etiam probatur ex gestis Eudoxii Episcopi Constantinopolitani, qui Eunomium Cyzicenis dedit Episcopum. Sane Episcopis Byzantii plurimum auctoritatis ac potentia accessit, ex quo Imperator Constantinus eam urbem suo nomine appellavit, & seniori Romæ æqualem esse voluit. Eusebius quoque Nicomediensis Episcopus ad eam sedem translatus, non modicum ei incrementum attulit. Fuit enim omnium sui temporis Antistitem potentissimus. Porro hoc loco monendus est lector, scribendum videri *τα γητνιαζεις τη κωνσταντινουπολη* &c. quemadmodum legit Epiphanius Scholasticus. Nisi dicamus transposita hic esse vocabula, ut sæpe accidit in his libris: & locum ita construendum esse *μακεδονια η εν κωνσταντινουπολη τα γητνιαζεις επαρχιας* &c.

τυτο η ωοις. In codice Leonis Allatii hic lo. Pag. 142. *τυτο η αια ος ατρον εν αυει βημωσιν εντα φροφροντες σωσασκιν εν αιμασ.* Verum ego nihil mutandum censeo, tantum *φροφροντες* malim scribere.

δε καλω η νερας. Idem dicit Polybius in libro quarto Historiarum & Strabo in libro sexto. Cæras scilicet sinum esse vicinum Byzantio, sic dictum à Cervini cornu similitudine. Plinius tamen

loquitur Athanasius in Apologetico de fuga sua non procul ab initio, ubi sit Imperatorem Constantium scripsisse litteras ad Donatum Proconsulem contra Olympium Episcopum Thraciæ. In Epistola quoque Imperatoris Constantii, quam scripsit ad Senatum & populum Constantinopolitanum de laudibus Themistii, mentio fit hujus Proconsulis. Sic enim scribitur ad calcem epistolæ: Oblata est epistola pro Themistio clarissimo Philosopho, lelague in senatu Kalend. Septemb. Coss. Arbitione & Lolliano. Legit autem Justinus clariss. Proconsul.

Ἀδελφάντες μὴ δέχεσθε τὸν ἐν τῷ οὐρανῷ, &c. Hunc locum Musculus ita vertit: Acaciani verò illos prævenerant, & coram Imperatore accusaverant, illumque de eo instruxerant, quod fides ab illis exposita recipienda non esset. Eundem sensum in interpretatione sua secutus est Christophorus. Potest tamen hic locus aliter verti, in hunc scilicet modum: Acaciani verò cum illos prævenerant, calumniati sunt apud Principem, docentes non admitti ab illis fidem, quam ipsi exposuissent. Id est fidei formulam, quæ præfixos habebat Consules.

οἱ δὲ τῶν ἐπισημοτέρων τῶν ἐκείνων. Supple δευτεροβάσις ὑποκειμένη. Quod cum non animadvertissent interpretes totum hunc locum perperam acceperunt. Quid essent τῶν ἐκείνων, jam pridem monui in annotationibus ad Ammianum Marcellinum: corpora scilicet Officialium sive Apparitorum, qui Præsidibus & Provinciarum Rectoribus apparebant. Horum munus erat tributa à provincialibus exigere, & sententias Præsidum executioni mandare. Porro quemadmodum ii, qui armatæ militiæ nomen dederant, sacramento militari adstricti tenebantur, nec plenam habebant libertatem, sed quadam servitute nexi erant donec missionem consecuti essent, ut docet Suidas in Ἰστορίαις: Sic Officiales isti, qui urbanam militiam sequebantur, erant quasi conditionales, & militiæ suæ functionibus obnoxii: eorumque prædia, perinde ac Decurionum, oneribus illis tenebantur obstricta, ut patet ex codice Theodosiano.

τὸν ἀειδόμενον πεντηκοντα. In Chronico Alexandrino septuaginta duo Episcopi Synodo Constantinopolitana interfuisse dicuntur anno Christi 360.

Pag. 154. καὶ γὰρ οὐκ ἐστὶν ὑπόστασις. Apud Athanasium in libro de Synodis pag. 906. scriptum est: καὶ γὰρ οὐκ ἐστὶν ὑπόστασις, &c. Et Latinus interpretes ita vertit: Imò ne ὑπόστασις quidem sive subsistentia de Patre, Filio, & Spiritu sancto nominari debet. Quod confirmat Athanasius in eodem libro pag. 905. locum ipsum mox adductus.

καὶ εἰ τις τινὲς τῶν ἁγίων. Scribendum est proculdubio καὶ εἰ τις ἀν ἁγίων, licet apud Athanasium eadem, quæ in nostris codicibus habetur scriptura.

In Caput XLII.

Σατάλων τῆς μακεδονίας. Satala oppidum fuit Pag. 155. Armeniæ, cujus crebra occurrit mentio apud ve-

Ateres. In Macedonia vero, nulla hujus nominis civitas ab antiquis memorata invenitur. Quare ἀρμενίας hic scribendum puto, pro μακεδονίας.

In Caput XLIII.

Ὅντε ἀεὶ δόλοζαν. Malim scribere ἔδει. ἐν τῇ κατὰ χριστιανισμὸν. Pro Cæsarea, Pag. 156. Sozomenus Neocæsaream dicit.

καὶ εἰς τὴν. Codex Leonis Allatii scriptum habet καὶ εἰς τὸτο, quod magis placet.

καὶ τὰς ἐκκλησιαστικὰς πρῶμινες. Non probō versionem Musculi & Christophoroni, qui hunc locum ita verterunt: Et illis, qui Ecclesiis averfabantur, domi communicare persuaserat. Ego verò hæc cum prioribus connectenda esse censeo. Non enim dixit Socrates καὶ τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἁποστομίνες, ut hæc intelligantur de omnibus iis, qui averfabantur Ecclesiis. Jungenda sunt igitur cum superioribus, & capienda de illis, qui Eustathii iussu, sese ab uxorū confortio separaverant. His suadebat Eustathius, ut Ecclesiarum consortia refugerent, nec cum reliquis fidelibus communicarent, sed tanquam puri atque integri, seorsum domi sacra mysteria participarent. De hoc Eustathio vide, quæ scribit Epiphanius in hæresi Aërianorum, & Basilius in Epistolis.

Ὅν μὲν ἐν ὑστερον ἰστέον. Non assentior Soerati, qui Synodum Gangrensem, in qua damnatus est Eustathius, recentiorem facit Seleucienſi & Constantinopolitana Synodo. Rectius Sozomenus in libro 4. cap. 24. Gangrensem Synodum vetustiore facit Antiochenſi Concilio, quod in Eocæniis celebratum est anno Christi 341. Baronius quidem in Annalibus Ecclesiasticis, ad annum Christi 361 Gangrensem Synodum confert in tempora Constantini Magni. Sed refellit eum Socrates atque Sozomenus. Nam Socrates quidem recentiorem illam facit Seleucienſi & Constantinopolitana Synodo. Sozomenus verò eam collocat post depositionem Eustathii, factam ab Eusebio Constantinopolitano Episcopo. Atqui Eusebius Constantinopolitanam sedem invasit Principatu Constantii, ut inter omnes constat. Denique Basilius in epistola 74. quam scripsit ad Occidentales contra Eustathium, Sebastenum, Gangrenſis Concilii nullam mentionem facit. Ex quo manifeste colligitur, tunc cum Basilius eam epistolam conscriberet, scripsit autem sub Valente, nondum celebratum fuisse Gangrenſe Concilium, in quo damnatus est Eustathius. Dicit fortasse aliquis, id, quod à Baronio dictum est, Eustathium illum, qui in Gangrenſi Synodo condemnatus est, diversum esse ab Eustathio Sebasteno. Verum hoc gratis dicitur, nec ullius auctoris testimonio nititur.

εἰς τὸν ἀείμωτον. Hunc locum ita vertit Epiphanius Scholasticus: Quo facto, lectam fidem Arimini cum augmento, quod ipsi in Constantinopolitana urbe adjeceant, unquamque miserunt. Eundem sensum secutus est in versione sua Christophorus. Ego verò hæc verba εἰς τὸν ἀείμωτον, referenda esse censeo ad id, quod se-

quitur ἱερατέσσαν. Idque dilerte confirmat Athanasius in libro de Synodis pag. 905. Ἐν γὰρ πάντες ἐν τῇ Ἰσαυρίᾳ, ἀπελθόντες πρὸς τὴν κωνσταντινούπολιν, ὡς ἀπὸρ μέγαν ὄντες, ἠμαξάν σιωπῶντες, καὶ προσθῆναι λέγει οὐδὲν τινα, ὡς ἐμὸς ὑπέσασιν λέγει ἐπὶ πατρὸς, καὶ ἡμεῖς ἐπὶ πνεύματι, διὰ τὴν μὴ ἀσὶ τὰ τοῖς ἐν ἀεμίῳ &c. quem Athanasii locum describere hic videtur Socrates.

ἡ μεγαλιεκκλησία ἀναμνήσθη. Hunc locum ex manuscriptis codicibus Florentino & Sfortiano supplevi atque emendavi. De hujus Ecclesie dedicatione ita scriptum est in Fastis Idatii: *Constantio decimo & Juliano tertio. His Coss. dedicatum est Constantinopoli Dominicum, die 15. Kal. Martium.* Ceterum in Chronico ait, hanc secundam fuisse dedicationem hujus Ecclesie. Primum enim dedicatam fuisse dicit ab Eusebio Episcopo Constantinopoleos. Sed cum postea corruisset, denuo instauratam à Constantio Augusto, & ab Eudoxio consecratam. Vide omnino Chronicon Alexandrinum, in quo multa habentur de hac dedicatione non vulgaria.

τὸ μὲν ἔν τούτοις. Alterutra vox delenda est ut superflua. In codice Leonis Allatii scriptum inveniri τὸ μὲν ἔν τούτοις τὸ τέλος.

In Caput XLIV.

Ἐκ Βεροῖαν τῆς οὐσίας μελίτιον. Meletium à Sebastia Armenie ad Episcopatum Berceæ translatum fuisse, ægre admodum crediderim. Sozomenus enim ac Theodorus, & ante illos Hieronymus, illum à Sebastia Armenie ad sedem Antiochenam translatum esse dicunt nullâ Episcopatus Berceensis mentione factâ. Id tantum dicit Theodorus, Meletium cum ad Sebastensem Episcopatum promotus fuisset, animadversa subditorum contumaciâ, inde aliud secessisse. Tunc igitur Berceam Syriæ se recepit, ut conjicio, sed Episcopatum Berceensem neququam administravit. Hunc Socratis errorem vidit etiam Baronius ad annum Christi 360. Quem quidem ille sic emendat, ut Melitium à Berceâ Sebastiam, non à Sebastia Berceam translatum esse dicat. Quod tamen verum non puto, cum nec Theodorus, nec Sozomenus id de Meletio dixerint.

Pag. 158. τοῖς ἀκραταῖς προσήκον. Scribendum videtur ἀπείκον, vel ἀπροσῆκον. Porro nomen Meletii, tum hic, tum alibi, diversimode scriptum reperias. Per ἰ tamen scribi malim. Hanc enim scripturam confirmat Gregorius Nazianzenus in Carmine Jambico de vita sua, ubi illum μέλιτ ἐπιώνμον vocat.

In Caput XLV.

Παρασημὸν ὀνόματι. Hunc locum non intellexerunt interpretes. Qui tamen ex Harpocratonis Lexico discere poterant, παρασημὸν significare adulterinum, metaphora sumptâ à moneta, quæ fallam habet notam. Ὀμοίσιον ergo, sic enim scribendum est ex manuscriptis eo-

dicibus Florentino & Sfortiano: adulterinum nomen vocat Socrates, eo quod corruptum sit & adulteratum pro ὀμοίσιον, quod veræ ac sinceræ fidei nomen est. Porro Acaciani tam ὀμοίσιον, quam ὀμοίσιον rejiciebant: ὀμοίσιον duntaxat retinentes; vocabulum autem ὀμοίσιον penitus aspernantes.

τὸ πρότερον ἦδη. Hic locus pravâ verborum transpositione corruptus est, quem tamen levi negotio ita corrigo: φανερὸς τὸ ὀμοίσιον ἰσομοίσιον ἦδη, τὸ πρότερον μὲν ἐκπεσαν ἄντις αὐτὸ. Possit etiam & fortasse rectius ita scribi ἦδη μὲν φανερὸς τὸ ὀμοίσιον ἰσομοίσιον, τὸ πρότερον ἔτι &c. Nec dubito quin Socrates ita scripserit. Et Christophorus quidem ac Musculus sensum hujus loci minime assecuti sunt. Epiphanius autem Scholasticus recte averterat: *Quicumque enim in Seleuceno Concilio Acacium declinaverunt, apertè verbum similitis substantie, sancierunt: Ceterum hoc non manifestò judicio declarasset.* Epiphanius igitur in suo codice scriptum invenerat ἔτι γὰρ, quod non displicet.

ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ. In codice Leonis Allatii scriptum est ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ. Hanc Socrates ex Athanasii libro de Synodis Arimini & Seleucie. Sic enim ibi scribit Athanasius pagina 906. & 907. *Ἐν γὰρ τῷ ποταμῷ ἀναθίσσεται τῆς Ἀλαζουμίας ἀπάν, ἀνόμοιοι καὶ πᾶσιν ἐκλήθησαν, ἔχοντες καὶ τὴν ἐκκοιτίαν ἐπινομίας &c.*

καὶ ὁ ἴδιος ἐκ τῷ θεῷ. In codice Leonis Allatii deest præpositio, optime meo quidem judicio.

ἰτι κρᾶτῃ. Primam vocem delevi, locutus autem auctoritate codicis Allatiani.

ἰρήνῃ. In codice Leonis Allatii ἰρήνῃ dicitur, totusque locus ita concipitur: ἐν τῷ ἰεροσόλυμοις κελίῳ καθαρῶν ἦν, ὡς εἶρη, καὶ λαμβάνῃ τὴν ἰεροσόλυμῶν ἐκκλησίαν ἰρήνῃ, μετ' ἐκείνων ἰρήνῃ. ἰρήνῃ ἢ τῷ ἰδέῳ. Hieronymus autem in Chronico Irenium vocat. Sic enim habent optimi Codices, editio Joannis Miræ: *Maximus Hierosolymorum Episcopus mortuus. Post quem Ecclesiam Ariani invadunt, id est Cyrillus, Eutychius, rursum Cyrillus, Irenius, tertio Cyrillus, Hilarius, quarto Cyrillus.* In Chronico Nicephori Constantinopolitani Aclenius dicitur, pessimè.

ἰράκλῃ. Maximus Hierosolymorum Episcopus mortuus successorem sibi instituerat Heraclium. Sed Acacius Episcopus Cæsareæ, unâ cum aliis Arianis Episcopis, parvi habitâ ejus ordinatione, Cyrillum in locum Maximi defuncti substituerunt. Qui mox Heraclium ex Episcopali fastigio in presbyteri locum regradavit, ut scribit Hieronymus in Chronico.

In Caput XLVI.

ὁμοίσιον ἐν ἡγοίᾳ. Rectius scriberetur ὁμοίσιον ἢ ἡγοίᾳ. ὡς τῷ μόνῳ δὲ. Magis placet scriptura codicis Allatiani: ὡς τῷ μόνῳ ἢ ἡγοίᾳ φήσιν.